

บทที่ ๑

ทหารกับการเมืองไทย

ทหารกับการปกครองประเทศไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตลอดมา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ยามศึกสงครามข้าราชการและประชาชนจะรับใช้ชาติด้วยการ ถูกเกณฑ์เป็นทหาร ส่วนมากพระมหากษัตริย์ทรงเป็นแม่ทัพใหญ่ บรรดาแม่ทัพนายกอง มาจากเจ้าเมืองที่บริหารราชการแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณ บางสมัยแม่ทัพที่สามารถในการรบมีโอกาสเลื่อนฐานะสูงขึ้นจนถึงเป็นพระมหากษัตริย์ ดังเช่นสมเด็จพระเจ้า-พระยามหากษัตริย์ศึก ได้เป็นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แม่ทัพนายกอง ซึ่งรบพุ่งชนะชาติก็จะได้รับบำเหน็จตอบแทนให้เป็นเจ้าเมือง ผู้นำของประเทศจึง ต้องทำหน้าที่ทั้งทางทหารและพลเรือนควบคู่กันไป ในสมัยรัชกาลที่ห้า พระองค์ทรง ใ้ทรงกรมพระกลาโหมมีหัวเมืองในสังกัดเป็นจำนวนมาก เมื่อมีการปฏิรูปการปกครอง ในปี ๒๔๗๗ งานปกครองหัวเมืองนำมาสังกัดกระทรวงมหาดไทย ในครั้งนั้นไม่ ปรากฏว่ามีการขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายปกครอง ทั้งนี้เพราะพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถสมานสามัคคีเอาพระทัยใส่ ต่อกิจการทหารอย่างใกล้ชิด แต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ แล้ว รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับบัญญัติให้กิจการทหารขึ้นต่อรัฐบาลเป็นการเลียนแบบมาจาก ประเทศในยุโรป นับว่าเป็นหลักการเปลี่ยนแปลงอันสำคัญ ดูเสมือนหนึ่งว่าจะขัดกับ ความรู้สึกและแบบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย ซึ่งยินยอมให้ทหารเข้ารวมการ ปกครองประเทศด้วยเป็นเวลานาน องค์พระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็นแต่องค์ พระประมุข และทรงบริหารราชการแผ่นดินโดยผ่านรัฐบาล ประกอบด้วยบุคคล คณะหนึ่งที่ได้รับการไว้วางใจ หรือได้รับเลือกจากรัฐสภา องค์พระมหากษัตริย์

๘
มีใ้คกาวกายงานของรัฐบาลเลย โดยใ้ถ้อว่ารัฐบาลจะถ้อแกใ้ปัญหาเอง ปัญหาการ
ขัดแย้งระหว่างทหารกับรัฐบาลใ้คขึ้นตั้งแต่นั้น และใ้ยังคงใ้เป็นปัญหาตลอดมา เว้นแต่
ทหารใ้คใ้เป็นรัฐบาลใ้เสียเอง ใ้จึงกล่าวใ้คว่าการเมืองไทยใ้ในอดีต ทหารใ้คเท่านั้นใ้ที่จะ
ปกครองใ้คนใ้คนไทยใ้คใ้รายวันใ้ที่สุด^๑ ใ้ซึ่งใ้มีข้อพิสูจน์ใ้คใ้จากการใ้คใ้ที่ประเทศไทยใ้มี
รัฐธรรมนูญมาใ้แล้ว ๑๐ ฉบัใ้บ มีใ้การใ้เลือกตั้ง ๑๐ ครั้ง และใ้มีรัฐบาลรวมใ้ทั้งสิ้น ๓๗ คณะ
ใ้มีนายกรั้ฐมนตรีใ้เป็นทหาร ๕ คน ของรัฐบาล ๑๗ คณะ และนายกรั้ฐมนตรีใ้เป็นพลเรือน
๕ คน ของรัฐบาล ๒๐ คณะ ใ้แกใ้เหว่าคณะรัฐบาลใ้คใ้เป็นพลเรือนขาดความใ้มั่นคง และใ้มี
อายุใ้ไม่ถึง ๑ ปี (เว้้นนาย สใ้ัญญา ธรรมศักดิ์ สามารถใ้อยู่ในใ้ตำแหน่งใ้คใ้เกินกว่าใ้หนึ่งปี)
ตลอดใ้ระยะเวลา ๕๒ ปี มีรัฐบาลพลเรือนบริหารประเทศไทยใ้เพียง ๖ ปี ส่วนนายกรั้
รัฐมนตรีทหารใ้ค นั้น รวมเวลาการปกครองประเทศไทยใ้คใ้ทั้งสิ้นใ้ถึง ๓๕ ปี และนายกรั้ฐมนตรี
ใ้คใ้เป็นทหาร ใ้คือ จอมพลใ้แปลก กใ้จอมพลใ้ถนอม สามารถบริหารประเทศไทยใ้คใ้ยาวนานใ้ที่สุด
ใ้ถึงคนละ ๑๐ ปี^๒

เจตนาใ้รรมย์ของใ้คใ้การใ้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ใ้เพื่ใ้ยึดใ้หลักใ้ประชาธิปไตย
ประชาชนใ้จะถ้อมีใ้สิทธิใ้ในการปกครองใ้ตนเอง โดยใ้มีรัฐธรรมนูญใ้เป็นรากฐานปกครอง
ใ้เย่ใ้ียงอารยะประเทศไทย ใ้ประกันใ้เสรีภาพของประชาชน และใ้ผลักดันใ้เปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลใ้คใ้ไป

^๑ กร.สุจินต์ ใ้ทั้งสูใ้บุตร, ใ้ขอใ้คิดใ้เกี่ยวกับการปกครองชาติไทย เอกสารประกอบ
ใ้คำบรรยายกระบวนกร เมือง เปรี่ใ้บบใ้เทียบใ้ในใ้ชั้นใ้ประกาศใ้นโยบายใ้ขั้นสูงทางกรปกครอง
ใ้บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ๒๕๑๓

^๒ ใ้ชใ้ยอนันต์ สุมุทวนิช, ใ้ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (เอกสาร
ประกอบกรสอน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ๒๕๑๘), ใ้หน้า ๓๑๘ -

คามวาระของการเลือกตั้ง^๓ แต่ตามความเป็นจริงแล้ว การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงตัวบุคคลผู้ปกครองมากกว่า อำนาจทางการเมืองยังคงอยู่ที่ชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งได้แก่ข้าราชการทหาร และพลเรือนชั้นนำ หากได้เคลื่อนลงมาถึงประชาชนอย่างแท้จริงไม่ กังพระราชนัดตเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศสละราชสมบัติ ความว่า

"...ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เต็มให้แกราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาชน ราษฎร (...) บัดนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ความประสงค์ของข้าพเจ้าไม่เป็นผลสำเร็จ (...) ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติ..."^๔

อำนาจทางการเมือง เป็นแต่เพียงถ่ายทอดจากองค์พระมหากษัตริย์มาสู่ข้าราชการทหารและพลเรือน สภาพการเมืองไทยยังคงเหมือนเดิม ที่มาแห่งอำนาจหลักการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาจากกลุ่มข้าราชการชั้นนำ ฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็นกลุ่มอนุรักษนิยม กับกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มที่กุมอำนาจอยู่เกือบตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้แก่อุณหภูมิอนุรักษนิยม ซึ่งมีกำลังทหารเป็นสำคัญ^๕ และกลุ่มทหารที่มีอิทธิพลต่อการเมืองไทยนั้น ส่วนมากมาจากนายทหาร

^๓ ปรีชา พงศ์ภมร, ชีวิตและผลงานของ คร.ปรีดี พนมยงค์ กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, หน้า ๖๐

^๔ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ชัคติยา กรรณสูตร, เอกสารการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๘), หน้า ๘๐๒

^๕ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษิ, ประชาธิปไตยกับกระบวนการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์ ๒๕๑๖), หน้า ๑๑

ระดับชั้นนายพันของกองทัพบก นายทหารชั้นนาวาของกองทัพเรือ โดยเฉพาะนายพันที่กำลังจะก้าวขึ้นเป็นผู้นำในกองทัพมีบทบาทสำคัญมาก สิ่งที่กำหนดศถาภรณ์เมืองไทยในอดีตมาจากทัศนคติทางการเมือง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพัน สำหรับในปัจจุบันและอนาคตนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพันยังคงได้รับอิทธิพลของกลไกที่ตายทอดออกมา มีลักษณะเหมือนอดีต อันอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อต้าน หรือส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ นั้น จะกล่าวต่อไป

๑. บทบาททางการเมืองของนายทหารชั้นนายพัน

นายทหารของกองทัพไทย จะต้องได้รับพระราชทานยศจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามพระราชบัญญัติยศทหาร ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ คือชั้นนายร้อย นายเรือ นายเรืออากาศ นายพัน นายนาวา นายนาวาอากาศ นายพล นายพลเรือ นายพลอากาศ นายทหารผู้ใดจะอยู่ในยศชั้นใดนั้น ขึ้นอยู่กับตำแหน่ง ซึ่งกำหนดไว้โดยอัตรากำลังของกระทรวงกลาโหม เช่นผู้บังคับหมวด นายทหารที่ดำรงตำแหน่งนี้จะมียศไม่เกินร้อยโท เรือโท เรืออากาศโท ตำแหน่งผู้บังคับกองร้อย นายทหารที่ดำรงตำแหน่งนี้จะมียศไม่เกินร้อยเอก เรือเอก เรืออากาศเอก ผู้บังคับกองพันใช้นายทหารชั้นยศไม่เกินพันโท นาวาโท นาวาอากาศโท และตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับการกรม ใช้นายทหารยศพันเอก นาวาเอก นาวาอากาศเอก กองพลใช้นายทหารยศพลตรี พลเรือตรี พลอากาศตรี กองทัพพลโท พลเรือโท พลอากาศโท ผู้บัญชาการทหารบก เรือ อากาศ ใช้นายพลเอก พลเรือเอก พลอากาศเอกถึงจอมพล นอกจากนี้แล้ว ชั้นยศและตำแหน่งยังมีความสัมพันธ์กับชั้นเงินเดือนอีกด้วย กล่าวคือชั้นเงินเดือนจะได้เลื่อนตามตำแหน่ง เมื่อเงินเดือนเข้าชั้นชั้นยศใดแล้วจึงจะขอ

พระราชทานเลื่อนยศได้^๖

เมื่อพิจารณาระดับชั้นยศ ตำแหน่ง และเงินเดือนของนายทหารแล้ว นายทหารชั้นนายพันมีเวลารับราชการในช่วงที่ดำรงตำแหน่งชั้นยศนี้นานถึง ๑๘ ปี โดยเฉลี่ยการขึ้นเงินเดือนปีละ ๑ ชั้น และหน่วยทหารที่นายพันต้องรับผิดชอบ นับว่ามีความสำคัญต่อกองทัพมาก เช่นกองพัน กรม หรือหน่วยทหารอื่นที่เทียบเท่า แต่อย่างไรก็ตาม นายทหารที่มียศต่ำกว่าตำแหน่งที่กำหนดไว้ ก็สามารถดำรงตำแหน่งสูงขึ้นได้ ขอยกตัวอย่างเฉพาะที่รู้จักแพร่หลาย คือพันเอก ณรงค์ กิตติขจร เป็นพันเอกธรรมดา ได้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ ซึ่งเป็นตำแหน่งอัตราพันเอกพิเศษ นายนาวาของกองทัพเรือจะดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับการเรือชั้นหนึ่ง ผู้บังคับการกองเรือ ผู้บังคับกองพัน ผู้บังคับการกรมนาวิกโยธิน ส่วนกองทัพอากาศนั้น นายนาวาอากาศจะดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้บังคับฝูงบิน ผู้บังคับการกองบินน้อย ตำแหน่งของนายทหารชั้นนายพันคงกล่าวแล้ว ล้วนเป็นกำลังหลักและมันสมองของกองทัพ นอกจากนายทหารชั้นนายพันจะสามารถดำรงตำแหน่งในฝ่ายกำลังรบ นายพันยังต้องดำรงตำแหน่งอื่น ๆ ที่มีในส่วนกำลังรบอีก เช่นหัวหน้าแผนก หัวหน้ากอง ฝ่ายเสนาธิการ เสนาธิการของฝ่ายเสนาธิการ ฯลฯ ฝ่ายกิจการพิเศษ ฝ่ายยุทธบริการ และฝ่ายการศึกษา แต่ตำแหน่งที่สำคัญทางทหารนั้น ถือว่าหน่วยกำลังรบเป็นหน่วยที่มีความสำคัญ และผู้นำฝ่ายทหารจะต้องผ่านการ เป็นผู้บังคับหน่วยทหาร ผ่านการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อย โรงเรียนนายเรือ และนายเรืออากาศทั้งสิ้น ทั้งนี้ นายทหารชั้นนายพลของกองทัพไทยแทบทุกคน จะต้องเคยผ่านการศึกษา และดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้ว เว้นแต่

^๖ อ่าลอง กลศาสตร์ พล.ร.ต., "เงินเดือนทหารยังต่ำกว่าพลเรือน"
นาวิกศาสตร์ ๘๘ (มีนาคม ๒๕๑๘), หน้า ๒๒ - ๒๓

๔

นายพลที่ดำรงตำแหน่งในฝ่ายกิจการพิเศษบางกรม เช่น เจ้ากรมแพทย์ เจ้ากรม
วิทยาศาสตร์ เจ้ากรมยุทธโยธา เจ้ากรมการเงิน (บางกองทัพ) ในกองทัพของ
ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นสหรัฐอเมริกา นายทหารชั้นนายพลตรีของกองทัพบก ๘๖
เปอร์เซ็นต์เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยเวสปอยต์ ๗

โดยเหตุที่นายพันมีความสำคัญต่อกองทัพ เมื่อสังคมไทยเปิดโอกาสให้
ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง นายทหารชั้นนายพันจึงมีบทบาทมากที่สุด ตาม
ประวัติศาสตร์การเมืองไทย เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ปรากฏ
ว่ากลุ่มนายทหารชั้นนายพันที่ยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งทหารบกและทหาร
เรือมีดังนี้คือ พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ พันเอก
พระยาทรงสุรเดช พันโทพระประสาธิตพิทยาอุทธร พันตรีหลวงพิบูลสงคราม นาวาตรี
หลวงสินสงครามชัย นาวาตรีหลวงนิเทศกลกิจ และนาวาตรีหลวงศุภชลาศัย

ถึงแม้ว่าการปฏิวัติครั้งนั้นเป็นการปฏิวัติของสามัญชนไทย และเป็น
การปฏิวัติโดยสันติ ไม่เสียเลือดเนื้อเหมือนอย่างในหลายประเทศ นอกจากนั้น แทบจะ
เรียกได้ว่าเป็นการจับเสื้อมือเปล่ากันทั้งสิ้น เงินทองและสมุนก็ไม่มี ๘ แต่คณะ
ปฏิวัติเสมือนหนึ่งได้อาศัยกำลังทหารระดับกองพัน กรม ด้วยวิธีการใช้ตำแหน่งหน้าที่
อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการทหาร กรมยุทธศึกษาทหารบกประกาศว่าจะทำการฝึกฝน
ยุทธวิธีแผนใหม่ให้ทหารราบต่อสู้กับรถรบที่ลานพระบรมรูปทรงม้า โดยจะเอานักเรียน
นายร้อยทำหน้าที่ทหารราบให้หน่วยทหารกรมกองต่าง ๆ ในพระนครมาชม เช่น

๗ Moskos, Charles C. Jr. Public Opinion and Military Establishment, California : Sage publication, 1971, p. 3

กรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ ทหารเรือประมาณ ๔๐๐ คนจากกองพันพาหนะ (กองพันนาวิกโยธิน) และทหารเรือจากเรือรบหลวงพาลี รังทวีป ภายใต้การนำของนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย กับนายนาวา นายเรืออื่น ๆ อีก คือนาวาตรีหลวงศุภชลาศัย เรือเอกหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เรือเอกหลวงนาวาวิจิตร เรือเอกหลวงนิเทศกลกิจเรือเอกสงวน จารุจินดา และเรือโททหาร ข้าราชการ นำกำลัง ทหารเรือเข้ายึดลานพระบรมรูปทรงม้าไว้ก่อน เป็นหน่วยกล้าตายของคณะปฏิวัติหน่วยแรก ส่วนกลุ่มนายพันทหารบก รวมทั้งสิ้นราว ๑๐ คนเศษ เข้ายึดคลังและสรรพาวุธของกรม ทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์โดยลวงว่าเกิดจลาจลในใจกลางพระนคร ใต้นำกำลังของ หน่วยนี้มาสมทบกับกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ ของพระยาฤทธิอัคเนย์ ๕

เมื่อกรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ และหน่วยทหารที่มาชมการฝึกยุทธวิธีแผนใหม่มาพร้อมกันแล้ว พันเอกพระยาพหลฯ แทนที่จะกล่าวประกาศเกี่ยวกับการซ้อมรบ กลับกลายเป็นการปลุกใจทหารประกาศ ยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทหารที่มาชุมนุม โดยไม่ทราบความมุ่งหมายมาก่อน จึงต้องตกบันไดพลอยโจนร่วมกับผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ การที่คณะผู้ก่อการกล้า กระทำเช่นนั้น เนื่องจากมีหน่วยทหารขนาดกองพัน กรม พร้อมควยอาวุธเต็มอัตราศึก สนับสนุน ถึงแม้จะไม่โดยตรง แต่อย่างน้อยก็มีกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ ซึ่งพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นผู้บังคับการกรม เป็นกำลังพื้นฐานในการยึดอำนาจ ในที่สุดคณะปฏิวัติก็ใช้กำลังทหารทั้งหมดยึดสถานที่สำคัญ ๆ ของทางราชการไว้

๕ เสือทอน สุภโสภณ "เหตุการณ์ในหนึ่งวัน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕" รัฐศาสตร์ ๑๗ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชิต ๒๕๑๘), หน้า ๑๘

คณะนายพันปฏิวัติสามารถใช้กำลังทหารดำเนินการจนเสร็จเรียบร้อย ทั้ง ๆ ที่อำนาจ
 บังคับบัญชาทหารบกยังอยู่ในอำนาจของผู้บังคับบัญชาชั้นสูงอีก เช่น พลโทเจ้าพระยา
 สี่หราชเคไชชัย เสนาธิการทหารบก พลตรีพระยาเสนาสงคราม ผู้บัญชาการกองพลที่ ๑
 พลตรีพระยาพิชัยสงคราม แม่ทัพที่ ๑ พลเรือเอกกรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร เสนาบดี
 กระทรวงกลาโหม พลโทพระองค์เจ้าอลองภู รอง เสนาบดีกระทรวงกลาโหม ถ้า
 พิจารณาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร และความผิดคดีอื่นแล้ว คณะปฏิวัติมี
 ความผิดมหันต์ถึงขนาดประหารชีวิต นอกจากนั้นแล้วยังเสี่ยงต่อการปะทะกับกำลังทหาร
 ส่วนใหญ่ ซึ่งยังจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์อยู่ ถ้าหากว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
 เจ้าอยู่หัวตกลงพระทัยใช้กำลังปราบปรามแล้ว ประวัติศาสตร์การเมืองไทยจะต้องเปลี่ยน
 ไปอย่างไรก็ตาม นายทหารชั้นนายพัน นายนาวาก็กระทำการสำเร็จ เสมือนหนึ่งได้
 อาศัยกำลังทหารกองพัน กรม ภายใต้บังคับบัญชาของนายพันในพระนคร เกือบทั้งหมด
 เหมาะสมตามหลักการดำเนินกลยุทธ์ ถูกต้องตามหลักทำการเป็นฝ่ายรุกในยุทธบริเวณ
 กรุงเทพฯ โดยอาศัยหลักการสงครามทุกประการ จึงประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว^{๑๐}
 และคณะราษฎรจะอยู่ได้ก็เพราะมีกำลังทหารเท่านั้น กำลังทหารนี้อาจนำมาใช้ในการ
 ค้ำประกันระบอบการปกครองที่คณะราษฎรมีค้ำอยู่ได้^{๑๑} กล่าวคือ ขอมรับอำนาจ
 อธิปไตยเป็นของราษฎรทั้งหลาย กำหนดสิทธิของผู้อื่น เช่น สภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการ
 ราษฎรและศาลใช้อำนาจแทน คณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้

^{๑๐} อ. พินุดสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 มนตรี ๒๕๑๔), หน้า ๕๕

^{๑๑} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ความคิดอิสระ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 พิมพ์ ๒๕๑๓), หน้า ๕๑

อำนาจแทน จักตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวจำนวน ๗๐ นาย เป็นสมาชิกในสภา แต่สมาชิก
 ประเภทนี้คือมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๔๗๕, ๒๔๘๓ บัญญัติให้มาจากการ
 แต่งตั้ง มีอายุ ๑๐ และ ๒๐ ปีตามลำดับ ^{๑๒} สรุปล่วงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กล่าวอ้าง
 เช่นนี้เอง ย่อมจะหมายความไปถึงว่า กลุ่มการเมืองที่จะทำหน้าที่ปกครองประเทศ ซึ่ง
 ในขณะนั้นคือคณะราษฎรนั่นเอง อาจจะต้องยกอำนาจไว้เป็นของผู้อื่นอย่างน้อยที่สุด
 ก็สิบปี และอาจนานกว่านั้นก็เป็นที่ ^{๑๓}

จากผลการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๖ ทำให้มีนายทหารเข้ามาเป็น
 เจ้าหน้าที่ระดับสูงทางการเมือง ทั้งนี้ ^{๑๔}

^{๑๒} โปรทศุรายละเอียดในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม
 ชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม (๕๕ ร.จ.
 ๕๒๕ ลง ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕) ของชัยอนันต์ สมุทวณิช ชาติคิยา กรรณสูต
เอกสารการเมืองการปกครองไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔),
 หน้า ๒๑๓ - ๒๓๓

^{๑๓} เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, "การปฏิวัติ ๒๔๗๕" สัปดาห์การเมือง
 (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔), หน้า ๕๕

^{๑๔} นรนิติ เศรษฐบุตร และ ดร.โกสินทร์ วงศ์สุระวัฒน์, เมืองไทยใน
 ระบอบรัฐสภา (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา ๒๕๑๗), หน้า ๑๕ - ๒๑

คณะราษฎร

<u>นายพล</u>	<u>นายพัน</u>
๑. นายพลตรีพระยาอินทรวชิต	๑. นาวาเอกพระยาวิชิตชลธี
๒. นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม	๒. พันเอกพระยาทรงสุร เกษ
๓. นายพลเรือตรีพระยาปรีชาชลยุทธ	๓. พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์
	๔. นาวาเอกพระประพิณพยุท
	๕. นาวาเอกพระ เรียมวิรัชชพากย์
	๖. นาวาตรีหลวงศุภชลาศัย
	๗. นาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย
	๘. พันตรีหลวงสินาคโยธารักษ์
	๙. พันตรีหลวงพิบูลสงคราม

คณะกรรมการราษฎร

<u>นายพล</u>	<u>นายพัน</u>
๑. นายพลเรือตรีพระปรีชาชลยุทธ	๑. นายพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา
	๒. นายพันเอกพระยาทรงสุร เกษ
	๓. นายพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์
	๔. นายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม
	๕. นายนาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย

ต่อมาเมื่อมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญถาวร ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ แล้วปรากฏว่านายพันในคณะกรรมการราษฎร ๕ นายได้เป็นรัฐมนตรี แต่คณะราษฎรไม่สามารถดำเนินงานทางการเมืองต่อไปได้ เนื่องจากพันเอกพระยาทรงสุร เกษ ซึ่งเป็นผู้วางแผนทางทหารปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ มีความคิดเห็นแตกต่างจาก

หลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้ร่างเค้าโครงเศรษฐกิจ ถึงกับต้องมีการปิดสภา จัดตั้งคณะ
รัฐมนตรีชุดใหม่ คณะนายพันชุกเคิมยังคง เป็นรัฐมนตรีอยู่

รัฐประหาร ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ เกิดขึ้นจากการขัดแย้งอย่างรุนแรง
ระหว่างนายพันรุนเก่า กับนายพันรุนใหม่ กล่าวคือ พันเอกพระยาทรงสุรเดชเห็นว่า
พวกก่อการโดยมากเป็นเด็ก ไม่รู้จักสัมมาคารวะ จึงไม่เชื่อความสามารถก่อการ และ
พันเอกพระยาพหลฯ ยกตัวเองว่าเป็นผู้มีความรู้ดีกว่าพวกก่อการทั้งหลาย ชอบดูถูกคน
ใครแสดงความคิดเห็นอย่างใดมา พระยาทรงสุรเดชมักจะหัวเราะเยาะ กล่าวหาพวก
ที่มีความคิดตรงข้าม เช่นกล่าวหาว่าท่านปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์^{๑๕} ทางด้านกองทัพบก
นั้น เมื่อพระยาทรงสุรเดชดำรงตำแหน่ง รองผู้บัญชาการทหาร มีความคิดที่จะเปลี่ยน
แปลงโครงการของกองทัพบกตามความคิดดั้งเดิมของตนด้วยการยุบกองทัพ ยุบกองพล
วางแผนกำจัดนายทหารผู้ก่อการ เช่น พันเอกพระยาพหลฯ และจอมพล ป.พิบูลสงคราม
ด้วยการย้ายไปประจำหน่วย ซึ่งมีโคคุ้มหน่วยกำลังรบ แล้วเอานายทหารที่เป็นพวก
ของพระยาทรงสุรเดชบรรจุควบคุมแทน การกระทำเช่นนี้แสดงว่าพระยาทรงสุรเดช
จะคุมอำนาจทหารไว้ฝ่ายเดียว บันทอนอำนาจการปกครองทหาร ซึ่งหลวงพิบูลโคคุ้มอยู่
นั้นให้หมดสิ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเมือง กล่าวหาจอมพล ป. เป็นคอมมิวนิสต์^{๑๖}
เมื่อพันเอกพระยาพหลฯ พันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และพันโท
พระประศาสนพิทยายุทธ์ลาออกจากตำแหน่งทั้งทางการ เมืองและทางทหาร พลตรี
พระยาพิชัยสงครามเป็นผู้บัญชาการทหารบก พันเอกพระยาสิทธิสงครามเป็นเจ้ากรม

^{๑๕} ไทยนอย (นามแฝง) , ๑๐ นายกรัฐมนตรี (กรุงเทพมหานคร :
แพรวพทยา ๒๕๐๒) , หน้า ๕๘

^{๑๖} อ.พิบูลสงคราม, เรื่องเดิม, หน้า ๖๗

ยุทธการทหารบกได้วางแผนร่วมกับฝ่ายเสนาธิการ ออกคำสั่งย้ายผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลง การปกครองฝ่ายทหารให้พ้นจากหน่วยกำลังไปทั้งสิ้น^{๑๗} ขณะนั้น พันโทหลวงพิบูล สงครามคนเดียวกับในคณะผู้ก่อการที่ยัง เหลืออยู่ รู้ตัวว่าจะต้องถูกกำจัดแน่ จึงยึดอำนาจ การปกครอง โดยได้รับการสนับสนุนจากนายทหารบกชั้นผู้น้อยในพระนคร และฝ่าย ทหารเรือ มีนาวาโทหลวงสุภชลาศัยเป็นผู้นำ โดยมอบให้พันเอกพระยาพหลา เป็น หัวหน้าทำการยึดอำนาจด้วยการใช้ยานเกราะและทหารราบขนาดกรมกอง^{๑๘} ต่างๆ เมื่อ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ การรัฐประหารครั้งนี้ ทำให้ผู้มีอำนาจในการคุมกำลังทหาร เข้ามามีบทบาทสำคัญในการควบคุมวิถีทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด เป็นการกระทำ ที่ขัดหลักการและธรรมเนียมปฏิบัติของประเทศที่ใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อย่างร้ายแรง^{๑๙} นับว่าเป็นตัวอย่างของการยึดอำนาจทางการเมืองของนายทหารไทย ต่อมา

จากการรัฐประหารครั้งนี้ ได้มีนายทหารชั้นนายพันเป็นรัฐมนตรีในคณะ รัฐบาล ๕ นาย คือ

๑. นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา
๒. นายพันเอกพระสิทธิเรือง เกษ
๓. นายพันโทหลวงพิบูลสงคราม

^{๑๗} พลโทประยูร ภมรมนตรี, ไทฟ้าเมืองไทยรายสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๗๘, หน้า ๕๑

^{๑๘} ไทยน้อย (นามแฝง), ประชาธิปไตย ๘๒ ปี (เล่ม ๑) (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา ๒๕๑๗), หน้า ๑๓๗

^{๑๙} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม, หน้า ๘๐

๔. นายนาวาโทหลวงศุภชลาศัย

๕. นายนาวาโทหลวงสินธุสงครามชัย

รัฐบาลชุดนี้ตราพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชกฤษฎีกาที่ให้ปิดประชุมสภา
หลังจากรัฐบาลพระยาพหลฯ เข้าบริหารงานไม่นานนัก เกิดกบฏบวรเดช เมื่อ ๑๑
ค.ค. ๒๔๗๖ ซึ่งมีนายทหารชั้นนายพันผู้ร่วมคิดกับพระองค์เจ้าบวรเดช ได้แก่ พันเอก
พระยาศรีสิทธิสงคราม (คืน ทาราย) พันเอกพระยาเสนาสงคราม (ม.ร.ว.อ.
นพวงศ์) นาวาเอกพระยาศรารักษ์พิพัฒน์^{๒๐} พันโทหลวงพิบูลสงครามได้รับหน้าที่เป็น
ผู้บังคับการกองผสมทหารทุกเหล่าในกรุงเทพฯ บัญชาการปราบปราม หลวงพิบูล
สงครามเริ่มเปลี่ยนรัศมีเพิ่มขึ้นอีกมาในฐานะผู้พิทักษ์การกบฏ และบุคคลผู้นี้แหละที่จะมี
บทบาททางการเมืองไทยเป็นอย่างมากในยุคต่อ ๆ มา

006063

หลังการปราบกบฏบวรเดชแล้ว พันเอกหลวงพิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีกลาโหม สามารถรวบรวมอำนาจทางการเมืองส่วนใหญ่ไว้ในมือได้ จึงจัด
ฝ่ายพระยาทรงสุรเดช และพวกที่ไม่ชอบตนได้เกือบหมดสิ้น ทำให้บรรดาผู้นำฝ่าย
ทหารรุ่นเก่าในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ หมดสิ้นไปจาก
วงการเมือง เมื่อมีการยุบสภาเมื่อ ๑๑ กันยายน ๒๔๘๑ พันเอกพระยาพหลฯ
วางมือจากการเมือง พันเอกหลวงพิบูลสงครามได้เป็นนายกรัฐมนตรีครองความเป็น
ใหญ่ทั้งทางการเมืองและการทหารตลอดมาจนถึงปี ๒๔๘๗

รัฐบาลของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ตั้งแต่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑ - ๖
มีนาคม ๒๔๘๕ มีนายทหารชั้นนายพันเข้าร่วมด้วยดังนี้

^{๒๐} ว.ช. ประสงค์, แผนดินสมเด็จพระปกเกล้า (พระนคร : โรงพิมพ์
อักษรสาส์น ๒๕๐๕), หน้า ๓๘๐

๑. นายนาวาอากาศเอกพระ เวชยันต์รังสฤษดิ์
๒. นายนาวา เอกหลวงสินธุสงครามชัย
๓. นายนาวา เอกหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์
๔. นายพันเอกพระ ยาบวิวัฒน์ยุทธกิจ
๕. นายนาวาอากาศเอกหลวงกาจสงคราม
๖. นายพันตรีหลวง เขวงศักดิ์สงคราม
๗. นายพันโทประยูร ภมรมนตรี
๘. นายพันเอกหลวงสฤษดิ์ยุทธศิลป์
๙. นายพันเอกหลวง เสรี เรืองฤทธิ์
๑๐. นายนาวาโทหลวงนาวาวิจิตร
๑๑. นายพันเอกหลวงพรหมโยธี
๑๒. นายนาวาโทหลวงสังวรยุทธกิจ

ในวันที่ ๖ มีนาคม ๒๔๘๕ จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ยื่นหนังสือลาออกต่อ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คณะผู้สำเร็จราชการอนุมัติ แต่ในวันที่ ๗ มีนาคม คณะผู้สำเร็จราชการก็แต่งตั้งจอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นการ ปฏิวัติรัฐประหารตัวเอง เป็นครั้งแรกของรัฐบาลประชาธิปไตย ปรากฏว่ามีนายทหาร ชั้นนายพันที่ใครรวมก่อการ เปลี่ยนแปลงกับคณะราษฎร ได้เลื่อนยศสูงขึ้นเป็นรัฐมนตรี จนกระทั่งหมดสมัยจอมพล ป. ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ ดังนี้ ๒๑

๑. นายพลตรีพิชิต เกரியศักดิ์พิชิต
๒. นายพลตรีเภา เพ็ญโรจน์ บริษัทยุทธกิจ

๒๑ พลังสยามพล, รัฐบาลศึกษาธิการ รายงานคณะรัฐมนตรีทุกชุด (กรุงเทพฯ มหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ ๒๕๑๘), หน้า ๒๒ - ๒๓

๓. นาวาอากาศเอกเจียร์ เกงระคมยิง
๔. พลตรีจัญญุ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์
๕. พันตรีชวง เชลงศักดิ์สงคราม
๖. พลเรือโท สินธุ์ กมลนาวิน
๗. พันตรีควง อภัยวงศ์
๘. นาวาเอกถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์
๙. พันเอกประยูร ภมรมนตรี
๑๐. นาวาเอกหลวงศุภชลาศัย
๑๑. พลอากาศตรีมูณี มหาสันตะ เวชยันต์รังสฤษดิ์
๑๒. พลอากาศตรี บุญเจียม โกมลมิตร
๑๓. พลตรีสวัสดิ์ สวัสดิ์ณรงค์

ส่วนจอมพล ป.พิบูลสงครามนั้น ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก

นายทหารชั้นนายพันและนายนาวาหาใจว่าจะมีบทบาททางการเมืองร่วมกับรัฐบาลที่มีนายพันเป็นทหารเท่านั้น รัฐบาลที่มีพลเรือเอกเป็นผู้นำนายทหารชั้นนายพันก็ยังรวมตัวเกือบทุกรัฐบาล เช่นนาวาเอกหลวงศุภชลาศัย พันเอกชวง เชลงศักดิ์สงคราม พลเรือโทสินธุ์สงครามชัย เป็นต้น

บทบาททางการเมืองของนายทหารชั้นนายพันเห็นเด่นชัดขึ้น เมื่อมีการรัฐประหาร ๒๔๙๐ ประกอบด้วยนายพันทหารบก มีทั้งนอกประจำการและในประจำการ นอกจากพลโทผิน ชุณหะวัณ นายทหารนอกประจำการเพียง ๑ นาย นอกนั้นเป็นนายพันทหารบกที่คุมหน่วยกำลังรบ พลธิการพาหนะ สื่อสาร และการเงินจำนวน ๓๗ นาย

คือร้อยละ ๒๕ นายนาพาทหารเรือ ๒ นาย คือร้อยละ ๑๕.๕ นายนาพาอากาศ
๒ นาย คือร้อยละ ๑๕.๕ โดยเฉพาะนายทหารที่เป็นผู้บังคับหน่วยกำลังรบที่สำคัญ
ไว้แก่ ๒๒

- พ.อ. สฤษดิ์ ชนวิชัย ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑
- พ.อ. เจริญ สุวรรณวิสูตร ผู้บังคับการกรมรถรบ
- พ.อ. หลวงสวัสดิ์สรยุทธ เจ้ากรมป้องกันต่อสู้อากาศยาน
- น.อ. หลวงชำนาญอรุณยุทธ กองทัพอากาศ
- น.ต. สุนทร สุนทรนาเวิน กองทัพอากาศ
- น.ท. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร กองทัพอากาศ
- น.ท. นักรบ บินขรี้ กองทัพอากาศ

ในขณะนั้นมีพลเอกอภัย อภัยเกษจรัส เป็นผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งยืนยันกับ
พลเรือตรีถวัลย์ ช่างนาพาสวัสดิ์ นายกรัฐมนตรีว่าจะไม่มีการเกิดกบฏแน่นอน ๒๓

เหตุผลในการนำรัฐประหารคณะนายพันทหารบกอ้างว่า เมื่อสงครามยุติ
ทางการได้ปลดปล่อยทหารที่ไปรบภาคเหนือ ณ ที่ตั้ง ไม่มีพาหนะส่งกลับภูมิลำเนา
บางคนต้องเดินกลับ เงินทองก็ไม่มีซื้ออาหาร ได้รับความยากแค้นทั่วหน้ากัน การ

๒๒
สุชิน คันทิกุล, "ผลสะท้อนทางการเมืองของรัฐประชน พ.ศ. ๒๔๙๐
วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาตรีสาขาสหศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, หน้า ๑๘๘ - ๑๘๑

๒๓
ปรีชา พงศ์ภมร, ชีวิตและผลงานการต่อสู้ของ ดร.ปรีดี พนมยงค์
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน), หน้า ๒๐๘

คมนาคมในสมัยเสรีสงครามใหม่ ๆ เป็นการคมนาคมที่ทารุณที่สุด เพราะสะพานรถไฟ ทางรถไฟถูกทำลาย รถโบกี้ไม่มี รถข้างท่า รถบรรทุกสัตว์ รถคู่ใหญ่คือรถที่ใช้โดยสาร ไม่ต้องผูกคิ่งที่นั่ง เพราะที่วางเท้าก็จะหาแทรกลงไม่ไถ่ นายทหารนอกราชการ กลุ่มหนึ่งจึงคิดจะแก้ไขสถานการณ์ แต่นายทหารนอกราชการเหล่านั้นไม่มีกำลัง จึงเกลี้ยกล่อมชักชวน ปรับทุกข์กับทหารประจำการชั้นผู้น้อยที่มีกำลังอยู่ในมือ ในที่สุดการจับกลุ่มก็ขยายตัวไป ส่วนกำลังสำคัญนั้นเกลี้ยกล่อมชักชวนได้จากกรมทหารราบ ซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ขณะนั้นยศพันเอก) เป็นผู้บังคับการ กับโรงเรียนนายร้อย ซึ่งมีจอมพลถนอม กิตติขจร (ขณะนั้นยศพันโท) เป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินงาน

คณะรัฐประหารได้ประชุมวางแผนดำเนินการหลายครั้ง แต่ถูกผู้นับบัญชาการทหารบกจะตองรู้ การประชุมครั้งสุดท้ายที่บ้านพันโทถนอม ปุณณกันต์ ผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ คณะนายพันจึงต้องเปลี่ยนเวลากระทำการใน ๔ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เวลา ๒๑ นาฬิกา โดยใช้กำลังจากโรงเรียนนายร้อย และกรมทหารราบที่ ๕ รักษาพระองค์ พันโทถนอม กิตติขจร ผู้บังคับกองโรงเรียนนายร้อย พร้อมกวยพันโทสวัสดิ์ สีมานนท์ พันโทจำลอง ยงยุทธ และพันตรีจำลอง วินคูปต์ นำกำลังนักเรียนนายร้อยเข้ายึด กระทรวงกลาโหมไว้ได้^{๒๔} พันเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑ ไล่ส่งกำลังเข้ายึดบริเวณที่สำคัญ ๆ ในพระนครไว้ได้ เช่นบริเวณย่านหัวลำโพง พร้อมกับมอบให้พันโทละม้าย อุทยานานนท์ไปจับกุมบุคคลสำคัญของฝ่ายรัฐบาลมาเป็นตัวประกัน ในการนี้ พลเอกอภัย อภัยเดชจรัสได้ทราบเรื่องรัฐประหารในคืนนั้นเอง ได้วิ่งรถเข้าตามหน่วยต่าง ๆ เพื่อห้ามการเคลื่อนย้ายกำลัง

^{๒๔} ด. กิตติขจร, ชีวิตที่ผ่านมาในระยะ ๒๐ ปี พิมพ์แจกเนื่องในวันเกิดครบ

มีฉะนั้นจะถูกลงโทษสถานหนัก หน่วยใดที่เคลื่อนย้ายกำลังออกไปแล้ว ให้ถอนกลับเข้าที่ตั้งปกติ พันเอกสฤษดิ์ ชนระวิชต์ได้ออกคำสั่งให้ทหารส่วนน้อยวางกำลังยึดตามจุดที่สำคัญสำคัญที่ได้ทำการยึดไว้แล้วนั้นให้ทำการยึดอยู่ต่อไป ส่วนตัวเองแทนที่จะถอนกำลังกลับตามคำสั่งผู้บัญชาการทหารบก กลับนำกำลังสมทบกับหน่วยโรงเรียนนายร้อยทหารบกทำการยึดกระทรวงกลาโหม ท้องสนามหลวงและพระราชวังไว้^{๒๕} ในที่สุดการรัฐประหารก็สำเร็จเรียบร้อย คณะรัฐประหารออกคำสั่งแต่งตั้งจอมพล.พิบูลสงครามเป็นผู้บัญชาการทหารบก พลโทผิน ชุณหะวัณ เป็นรองผู้บัญชาการทหารบก พันเอกกาจ กาจสงครามเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก พันเอกสฤษดิ์ ชนระวิชต์เป็นผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ และหลังจากรัฐประหาร ๒๔๙๐ นายพันที่ร่วมงานกับคณะรัฐประหารได้เลื่อนยศและตำแหน่งทุกนาย แต่คณะรัฐประหารไม่รับตำแหน่งทางการเมือง ได้เชิญนายควง อภัยวงศ์มาเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล คณะรัฐบาลนายควง ฯ บริหารราชการแผ่นดินไปได้ ๕ เดือนเศษ คณะทหารไม่พอใจคณะรัฐบาลแก้ไขสถานการณ์ทางบ้านคำครองชีพของประชาชนไม่ไค้ผลรวดเร็ว และคณะทหารต้องการให้จอมพลแปลก พิบูลสงครามกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี จึงส่งนายพัน ๔ คน คือพันโทกาน จ่างภูมิเวท พันเอกสวัสดิ์ สวัสดิ์กรณชัย พันเอกขุน ศิลปศรีชัย และพันโทละม้าย อุทยานานนท์ไปแจ้งต่อนายควงฯ ให้พิจารณาตนเอง นายควง ฯ พร้อมกับคณะรัฐมนตรียื่นใบลาออกจากตำแหน่ง ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งจอมพลแปลก ฯ เป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมกับตั้งรัฐมนตรีร่วมเป็นคณะรัฐบาลอีก ๒๒ นาย^{๒๖}

^{๒๕} จอมพล ส. ชนระวิชต์, กองทัพบกพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ อาณา จอมพล สฤษดิ์ ชนระวิชต์ (กรุงเทพมหานคร : ชนการพิมพ์ ๒๕๐๓), หน้า ๘๓-๘๔

^{๒๖} การเมือง, จัดทำโดยชุมนุมสัมมนาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : วชิรรินทร์การพิมพ์ ๒๕๑๓), หน้า ๑๔๐

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คณะนายทหารชั้นนายพันที่ทำการรัฐประหาร ๒๔๙๐ เข้าควบคุมทางด้านการเมืองไทยแต่เพียงสถาบันเดียวโดยตลอดมา คือจอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และนายทหารอื่น ๆ กำลังจะตามขึ้นมาอีกหลายนาย แต่บังเอิญเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองเสียก่อนเมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

กล่าวโดยสรุปแล้ว อุปสรรคของพัฒนาการเมืองไทยในรอบ ๔๐ กว่าปีที่ผ่านมา กลุ่มนายพัน นายนาวาของกองทัพบกและกองทัพเรือมีส่วนก่อให้เกิดขึ้นอย่างมากมาย นิคเจตนารมณ์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อประชาธิปไตย เริ่มตั้งแต่ นายพันมีความคิดทางการเมือง แยกแยกออกเป็นสองกลุ่ม คือกลุ่มอนุรักษนิยม กับกลุ่มเสรีนิยม หรือกลุ่มก้าวหน้า กลุ่มอนุรักษนิยมส่วนมากได้แก่กลุ่มทหารชั้นนายพัน นายนาวาของกองทัพบก กองทัพเรือ ซึ่งมีพันเอกพระยาพหล ฯ เป็นหัวหน้า ยังเชื่อมั่นในสถาบันกษัตริย์ และเชื่อว่าจำเป็นจะต้องมีกษัตริย์ที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการสร้างเสถียรภาพทางการเมือง ไม่เชื่อความคิดเห็นของคนอื่น ^{๒๖)} เห็นคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่ค่อยเป็นค่อยไป และต้องการรักษาสถาบันดั้งเดิมไว้ ชาคความอดกลั้นและการประนีประนอมต่อปัญหาที่เกิดขึ้น เช่นการรัฐประหาร ๒๔๗๖ กรณีที่พระยามโนปกรณนิติธาดาอภิศสภา งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา อาจอนุโลมได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามแบบธรรมเนียมของรัฐสภาอยู่ เมื่อกรรมการคณะราษฎรมีความขัดแย้งกัน การประกาศยุบสภาเพื่อแก้ไขปัญหาคือขัดแย้งไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่ขัดกับบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และสภาจึงกล่าวยังไม่มีการเลือกตั้ง

^{๒๖)} สุทัศน์ น้าพูนสุขสันต์, "พฤติกรรมและความขัดแย้งของการเมือง"

ทั่วไป แต่มีกรรมการราษฎร ซึ่งประกอบด้วยพรรคพวกของคณะราษฎรทำหน้าที่แทน
 ฉะนั้น พระยามโนปกรณัมฯ จึงตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ เพื่อลองหยั่งกำลังของตนในสภา
 จึงถือได้ว่ายังดำเนินการเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของสภาอยู่ แต่ที่คณะนายทหารทำการ
 รัฐประหารนั้น น่าจะผิดแบบธรรมเนียมมากกว่า และกลายเป็นแบบอย่างการทำ
 รัฐประหารของนายพันรุ่นต่อมา

นายพันที่จะก้าวขึ้นมา เป็นผู้นำฝ่ายทหารและฝ่ายการเมืองมาจากการแย่ง
 อำนาจการปกครองกองทัพกบเป็นขั้นแรกก่อน พันเอกพระยาทรงสุรเดชวางแผน
 กำจัดคณะปฏิวัติรุ่นหนุ่ม ซึ่งมีจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นผู้นำออกจากวงทหาร
 ด้วยการย้ายไปจากหน่วยกำลังรบ จอมพลป. จึงต้องทำการรัฐประหารจนได้ดำรง
 ตำแหน่งสูงสุดทางทหารในเวลาต่อมา เป็นเหตุให้สร้างความไม่พอใจแก่กลุ่มนายทหาร
 ฝ่ายเก่า คือ พันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิฯ และพันโทพระประศาสน์
 พิทยาบุตร ๓ ผู้ทำกบการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ซึ่งหลวงพิบูลสามารถขจัดออกนอกวงการเมือง
 และการทหารจนหมดสิ้น

เมื่อจอมพลป. เป็นผู้นำทางการเมืองแล้ว ไม่ยอมมอบอำนาจทางการเมือง
 ให้กับประชาชนด้วยการแต่งตั้งสมาชิกประเภท ๒ และจะให้อยู่ในตำแหน่งถึง ๒๐ ปี
 คอคานคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ได้ประกาศพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์
 ปรากฏว่าตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๘๓ มีคนถูกจับ ๘๘๑ คน ในข้อหาทำการกระทำอันเป็น
 คอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ๒๔

๒๔ ระวัง, "อุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทย" รัศศาสตร์ ๑๗
 (กรุงเทพฯ นคร: มพิช ๒๕๑๔), หน้า ๗๑

การอาฆาตของ เหว่ เนื่องมาจากแย่งอำนาจทางการเมืองไม่สำเร็จ จอมพล ป. ถูกลอบยิงและวางยาพิษจากฝ่ายที่ศูนย์เสียอำนาจ จนเป็นเหตุให้จอมพล ป. ทำการกวาดล้างฝ่ายตรงข้าม เพื่อนำมาพิจารณาคดีทางศาลพิเศษที่บีบสภาให้จัดตั้งขึ้น โดยนาวาตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้เสนอระหว่าง การพิจารณาโต้แย้งของสภานั้นก็มีชาวสื่อสมมาว่า หากสภาผู้แทนราษฎรไม่ยอมให้ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษตามเป็นกฎหมายแล้ว สภาอาจจะถูกยุบ ^{๒๘} ในที่สุดศาลพิเศษก็จัดตั้งพิจารณาคดีครั้งนี้ มีพันเอกหลวงพรหมโยธี และนายทหารชั้นนายพันอีกหลายนายเป็นกรรมการ จำเลยที่ถูกพิจารณาคดีในครั้งนั้นทั้งหมด ๕๐ คน ศาลตัดสินประหารชีวิต ๑๘ คน จำคุกตลอดชีวิต ๑๐ กว่าคน ^{๓๐}

โดยลักษณะพื้นฐานของทหารแท้ของจอมพล ป. นิยมเผด็จการ และเริ่มจะศรัทธาในอำนาจของญี่ปุ่น ไม่ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยเท่าใดนัก จอมพล ป. เห็นว่ารัฐบาลเผด็จการที่มีกำลังทหารหนุนอยู่เท่านั้น จะสามารถทำให้ชาติไทยก้าวหน้าไปได้ จอมพล ป. มีความทะเยอทะยานไปถึงขั้นที่ต้องการจะให้ไทยขึ้นมาเป็นที่เบ้มิในย่านเอเชีย คู่กับญี่ปุ่นด้วยซ้ำ และก็เห็นว่าระบบของญี่ปุ่นและเยอรมันจะเป็นแบบอย่างของไทยในอนาคต ดังนั้น จอมพล ป. ทำการปลุกใจและฉนีกกำลังของประชาชนโดยการนำลัทธิชาตินิยมมาใช้ มีการชักชวนให้คนไทยประกอบการค้าเอง ใช้สินค้าที่ผลิตในประเทศ ทำสวนครัว ให้เชื่อมั่นในตัวผู้นำ และให้มีวัฒนธรรมด้วยการแต่งกายแบบ

^{๒๘} ประยูทร สิทธิพันธ์, ประวัติศาสตร์การเมืองไทย (พระนคร : นิตกรสยาม ๒๕๑๑), หน้า ๓๑๘

^{๓๐} ศรีพนม สิงห์ทอง, ๑๒ จอมพลไทย (พระนคร : เกษมพันธการพิมพ์ ๒๕๑๖), หน้า ๒๗ - ๒๘

ตะวันตก มีการบังคับให้สวมหมวก เลิกกินหมาก มีการประกาศรัฐนิยมว่าควยการแต่งกาย
ของประชาชนชาวไทยในเดือนเมษายน ๒๔๕๕ ตำรวจจับกุมผู้ฝ่าฝืนและปรับทั้วประเทศ
เฉพาะที่นครราชสีมาจังหวัดเดียว จับผู้แต่งตัวไม่ถูกรัฐนิยมออกจากบ้านเพียงวันเดียวถึง
๔๒ คน ^{๓๑} เป็นการวิกรอนสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล

การปลุกใจประชาชนให้ "เชื่อนำชาติพ้นภัย และผู้นำไปทางไหน เราจะ
ตามไปควย" เป็นคำขวัญรู้จักโดยทั้วไป หรือควยวิธีการอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ล้วนเป็น
การกระทำที่ไ้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากในต่างประเทศ ถูกกล่าวหาว่ามีความ
เอนเอียงไปไ้แบบเผด็จการฟาสซิสต์ สอดคล้องกับความคิขของสมัยเยอรมันนาซี การ
มียุวชนทหารในประเทศไทยก็พ้องกับยุวชนทหารในเยอรมันสมัยนาซีอีก ^{๓๒} ตลอดปี
๒๔๕๒ รัฐสภาไทยอ่านอานาจลง ลดความรุนแรง คัดค้านเรื่องไ้รัฐบาลต้องการ เช่น
การแก้ไขบทเฉพาะกาลสมาชิกประเภท ๒ จาก ๑๐ ปี เป็น ๒๐ ปี การเรียกร้อง
คืนแดนคืน ทำให้สัมพันธภาพระหว่างจอมพล ป. กับผู้ปุ่นกระชั้นยิ่งขึ้น เป็นผลให้ประเทศ
ไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒

ต่อมา นายทหารชั้นนายพันที่ทำการรัฐประหาร ๒๔๙๐ ส่วนมากเป็นนายทหาร
ที่ไ้รับการศึกษจากโรงเรียนนายร้อยในประเทศไทยมาโดยตลอด ตั้งแต่ชั้นโรงเรียน
นายร้อยชั้นประถม จนกระทั่งสำเร็จออกมาเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร หรือเป็น

^{๓๑} ไซยยันต์ ปรีคคิกุล, ประชาธิปไตยวัย ๔๑ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
นเรศ นโรปกรณ์ ๒๕๑๔), หน้า ๖๒

^{๓๒} นรนิติ เศรษฐบุตร, ดร.โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, เรื่องเดิม,
หน้า ๘๑

นักเรียนทหารตั้งแต่ยังเด็ก เมื่อเป็นนายทหารแล้ว รับราชการตั้งแต่เป็นผู้บังคับหมวด จนถึงผู้บังคับบัญชาทหารระดับสูง ไม่เคยศึกษาต่างประเทศมา เป็นทหารพื้นบ้านมีระบบความคิดแบบพื้นเมืองมากกว่าฝ่ายคณะราษฎร ไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันกับระบบรัฐสภา เพราะไม่เคยทราบซึ่งมาในสมัยเป็นนักเรียน และที่สำคัญก็คือ ไม่เคยประกาศตัวว่าจะอุทิศชีวิตเพื่อประชาธิปไตยเหมือนกับลูกออกการ ๒๔๗๕^{๓๓} ดังนั้น จอมพลสฤษดิ์ จึงประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ หันไปพัฒนาเศรษฐกิจบริหารราชการโดยใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ครั้นเมื่อจอมพลถนอม ฯ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ปฏิบัติท่านองเดียวกัน ทั้งนี้เพราะกลุ่มนายพันรัฐประหาร ๒๔๗๐ ไกลกว่ขึ้นมาเป็นผู้นำทางทหาร และการเมืองเกือบหมด เช่นจอมพลประภาส จารุเสถียร พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พลเอกกฤษ สีวะรา พลเอกกฤษ ปุณณกันต์ ฯลฯ การเมืองไทยจึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าเป็นเรื่องของหลักการ การอยู่ใต้อำนาจผู้บัญชาความ เป็นเพื่อน ความเป็นลูกศิษย์ลูกหาจึงไม่สามารถทำให้กระบวนการเมืองไทยดำเนินจากล่างไปสู่บนตามหลักการปกครองประชาธิปไตย^{๓๔} ดังจะพิจารณาได้จากสมาชิกประเภท ๒ หรือสมาชิกสภาาร่างที่แต่งตั้งขึ้นก็ดี ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งล้วนเป็นผู้มีบุญคุณ คณะรัฐประหาร เพื่อนร่วมรุ่นเดียวกัน และที่สำคัญก็คือ นายทหารชั้นนายพัน นายนาวา นาวาอากาศ และนายพลที่ดำรงตำแหน่งหน่วยกำลังรบ ในพระนครเป็นส่วนมาก เช่นผู้บังคับกองพัน ผู้บังคับการกรม ผู้บัญชาการกองพล และแม่ทัพจำนวน ๑๖๑ คน ของสมาชิกสภาาร่างทั้งหมด ๒๔๐ คน ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖

^{๓๔} พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, "กระบวนการเมืองในประเทศไทย" วารสารสังคมศาสตร์ ๕ (มกราคม ๒๕๑๐), หน้า ๑๑๗

รัฐมนตรีที่สำคัญ ๆ เป็นนายพันที่รวมคณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ คือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก และอธิบดีกรมตำรวจ จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และ รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลโทประภาส จารุเสถียรเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและแม่ทัพที่ ๑

คณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ ได้พยายามสร้างรากฐานแห่งอำนาจครอบคลุมทั่วทุกกระทรวง ทบวง ตลอดจนนักธุรกิจด้วยวิธีการใช้เครือข่ายและพวกพ้อง เช่น บุตรชายจอมพลสฤษดิ์ ฯ ร้อยโทสมชาย ธนะรัชต์ สมรสกับบุตรสาวพลอากาศเอก บุญชู จันทร์ เบกษาผู้บัญชาการทหารอากาศ พันเอกณรงค์ กิตติขจร บุตรชายจอมพล ถนอม กิตติขจรสมรสกับบุตรสาวจอมพลประภาส จารุเสถียร บุตรชายของจอมพล ประภาส ฯ สมรสกับบุตรสาวเจ้าของบริษัทชีว และบุตรสาวคนเล็กของจอมพลประภาส สมรสกับบุตรชายแม่ทัพที่ ๑ (พลโทเกรียงไกร อัคระนันท์) ผู้นำฝ่ายทหารครั้งกล่าวได้ ส่งเสริมบุตรชายหรือบุตร เขยที่เป็นทหารไปดำรงตำแหน่งควบคุมกำลังที่สำคัญของ กองทัพบก กองทัพเรือ เช่นพลโทเอื้อม จิระพงษ์บุตร เขยคนโตเป็นผู้บัญชาการกองพล ที่ ๑ พันเอกณรงค์ กิตติขจร เป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ และ รองเลขาธิการ กตป. พลเรือโทสุภา คชเสนีย์ บุตรเขยเป็นผู้บัญชาการกองเรือตรวจ อ่าว ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นการวางอำนาจของคณะฝ่ายทหารอย่างมั่นคง

แต่อย่างไรก็ตาม หลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คณะทหารที่รวมก่อการรัฐประหาร ๒๔๙๐ ยังคงเหลืออยู่ในกองทัพบก กองทัพเรือ สถาบันทหารยังคงมีความเข้มแข็งอยู่ จะเห็นว่ารัฐบาล ๓ ชุดต่อมายังคงให้นายทหาร ชั้นนายพล ๓ นาย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คือพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ พลเอกครวญ สุทธานินทร์ และพลเอกทวีข เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (รัฐบาล

ไม่ได้รับความไว้วางใจจากสภา) พลตรีประมาณ อติเรกสาร พลเอกกฤษณ์ สีวะรายังคงบัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบกอยู่ นายกรัฐมนตรียุบหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ยังคงปรึกษาทางฝ่ายทหารอยู่เสมอ บางคราวต้องเรียกตัวผู้บัญชาการทหารสูงสุดกลับจากต่างประเทศเพื่อรักษาความสงบ เป็นต้น

เท่าที่โลกลาวมาโดยยอตั้งแต่คนแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมทางการเมืองไทยก่อกำเนิดมาจากความคิดทางการเมืองก้าวหน้า หรือเสรีนิยม กับอนุรักษนิยมของนายทหารชั้นนายพันโดยแท้ ซึ่งแยกออกเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มนายพันก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ นำโดยพันเอกพระยาพหลา ถึงแม้ว่าจะมีความคิดทางการเมืองก้าวหน้าอยู่บ้างในบางเรื่อง แต่ส่วนใหญ่แล้ว ความคิดอนุรักษนิยมมีอิทธิพลมากกว่าสำหรับกลุ่มนายพันก่อการรัฐประหาร ๒๔๙๐ นั้น นับว่ามีความคิดทางการเมืองอนุรักษนิยมมากกว่ากลุ่มนายพัน ๒๔๗๕ ซึ่งขอเท็จจริงอันนี้ ดร.กมล สมวิเชียร อธิการช่วยศาสตราจารย์ กล่าวว่าเป็น "ปรากฏการณ์ของระบบอนุรักษนิยม และเป็นนักอนุรักษนิยมมากกว่าพวกคณะราษฎร"^{๓๕} นอกจากนี้แล้ว Saul Rose ยังให้สมญานามเมืองไทยว่าเป็นรัฐอนุรักษนิยม^{๓๖} ผลจากความคิดทางการเมืองของคณะทหาร ซึ่งเน้นหนักอนุรักษนิยมนี้เอง ทำให้การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชในปี ๒๔๗๕ โดยบุคคลคณะหนึ่ง ซึ่งอ้างอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย หาได้เปลี่ยนทัศนคติและการประพฤติปฏิบัติในการปกครองแบบอำนาจนิยมที่มีอยู่เดิมไม่ ทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายรับการปกครองยังมีทัศนคติต่อกันในรูปเดิม นับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองใน

^{๓๕} กมล สมวิเชียร, เรื่อง เกม, หน้า ๑๔

^{๓๖}

Rose, Saul, Politics in Southern Asia London: Macmillan

พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ทูกรัฐบาลยังคงทำการปกครองแบบเผด็จการเสมอมา เพียงแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชขององค์พระมหากษัตริย์มาเป็นการปกครองแบบเผด็จการ โดยกลุ่มผู้มีอำนาจทางทหาร และพลเรือนเท่านั้น ^{๓๗)}

๒. ความคิดเสรีนิยมและอนุรักษนิยมของทหาร

ถึงแม้ว่านายทหารชั้นนายพันในยุคปัจจุบัน ไม่มีบทบาททางการเมืองมากแล้วก็ตาม แต่นายพัน นายนาวา และนาวาอากาศตง เป็นกลุ่มนายทหารที่มีพลังพร้อมที่จะแสดงบทบาทได้ทุกโอกาส ความที่สังคมกำลังเริ่ม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง อันมีองค์การ (Agent) ภายตอกแตกต่างกัน เช่น โรงเรียน วิธีทางบริหารราชการเป็นการรับรูทางการเมือง Political Socialization ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารได้แสดงออกทางความรู้สึกเท่าที่คนคว่าได้จากข้อคิดเห็นต่าง ๆ แสดงออกมาในรูปอนุรักษนิยมเป็นส่วนมาก มักจะคงไว้ซึ่งสถาบันและรักษาประเพณีดั้งเดิม เช่น

"...ยังไม่เคยปรากฏมาเลยในประวัติศาสตร์ชาติไทย ว่ากองทัพไทย โดยเฉพาะกองทัพบกไม่เคยจรรโลงชาติให้มั่นคง เช่นกัน ก็ยังไม่เคยปรากฏว่าประชาธิปไตยโคช่วยเหลือจรรโลงความมั่นคงของชาติไทยโดยไม่ต้องพึ่งพาทองทัพไทย..." ^{๓๘)}

^{๓๗)} ทินพันธุ์ นาคะตะ, "ความชอบธรรมในการปกครอง ปัญหาความหวังของไทย" วารสารธรรมศาสตร์ ๕ (ตุลาคม ๒๕๑๔ - มกราคม ๒๕๑๕), หน้า ๒๒

^{๓๘)} ปราศัย เสวีกุล, พ.อ., "ยอดปรารถนาของชาติไทย, วารสารเสนาธิปัตย์ ๒๔ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๑๔), หน้า ๑๓

"... จะต้องยอมรับว่าอาหารนั้นเป็นสถาบันอันสำคัญอันหนึ่งในการเสริมสร้าง ความมั่นคงให้แก่ประเทศไทย ทั้งความมั่นคงภายในและความมั่นคงภายนอก เพราะกำลังที่ชอบกินขบวน และกำลังที่ชอบก่อกวนความสงบสุขของบ้านเมืองนั้น เป็นพลังที่ไร้ความรับผิดชอบ ซึ่งอยู่นอกกฎเกณฑ์ที่เราจะยอมรับได้ ภายในจิตใจของทหารบางคนอาจจะคิดแตกต่างกันว่า บ้านเมืองไม่ใช่ของเราคนเดียว ลองให้คนอื่นเขากันบ้างมันอาจจะใคร่ขอเปรียบเทียบกับการปกครองที่มีผู้นำเป็นทหาร หรือเมื่อไรจะปฏิวัติกันทีไร ว่าจะราคาญเต็มทนแล้ว..." ^{๓๙}

"... หน้าที่จากหน่วยทหารบางหน่วยจากส่วนกลางที่ปฏิบัติงานร่วมกับฝ่ายพลเรือน เช่นรองผู้อำนวยการปราบปรามคอมมิวนิสต์ (ฝ่ายทหาร) มียศพันเอก นาวาเอก นาวาอากาศเอกเป็นหัวหน้า ส่วนมากมักจะเป็นพันเอกที่ค่อนข้างจะสูงอายุสักหน่อย ความคิดเก่า ความเคยชินเก่าไม่ยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ที่กำลังเปลี่ยนแปลงและพัฒนา เคยเป็นผู้นำบังคับบัญชาหน่วยทหาร เป็นผู้นำบังคับกองร้อย ผู้นำบังคับกองพัน เคยชินแต่ในสังคมทหาร ความเคร่งครัดต่อวินัยมาตลอด เลื่อนำความเคยชิน ความเก่านั้นมาทำงาน จึงขัดข้องกับบูรณงาน..." ^{๔๐}

ทัศนคติของทหารเห็นว่าความวุ่นวายด้วยการกินขบวน ประท้วงทุกวันนี้ ทำให้บ้านเมืองไม่สงบสุข ผู้นำบังคับบัญชาทุกหน่วย ทุกกรมกองจะอบรมทหารหรือเผยแพร่ความคิดให้ทหารทุกคนช่วยกันทำให้แผ่นดินนี้เป็นแผ่นดินที่ยังความสงบสุขอยู่ให้จงได้ ให้เป็นแผ่นดินที่มีชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามอยู่ให้จงได้

^{๓๙} ฤกษ์ดี ชาติอุทิศ, สมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เสนาศึกษา ๔๑ (มิถุนายน - กรกฎาคม ๒๕๑๘), หน้า ๕๖ - ๕๗

^{๔๐} "กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน" ชุมนุมของข้าราชการ ประชาธิปไตย ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๘, หน้า ๕

ผู้บังคับบัญชาทุกคนต้องพร้อมที่จะให้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และความเชื่อมั่นแก่ผู้ใ้บังคับบัญชาของตน ผู้ใ้บังคับบัญชาทุกคนต้องพร้อมที่จะให้ความไว้วางใจต่อผู้บังคับบัญชานั้น เป็นจุดยืนของทหาร ในเรื่องการยึดมั่นในสถาบันนั้น ทหารทุกคนจะได้รับการอบรมตั้งแต่แรกเริ่มรับราชการทหาร เมื่อออกรับราชการเป็นนายทหารจนเป็นนายพลแล้ว ทหารยังมีคำว่า ซาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์จารีอยู่ในหัวใจ ใครจะมาลอบออกไปก็คงจะไม่ได้ ^{๔๑}

นายทหารชั้นรุ่นพี่ ๆ จะถ่ายทอดให้รุ่นน้อง ๆ ต่อ ๆ มาตามลำดับ และให้ในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่นให้เป็นของขวัญสำหรับน้องนายทหารใหม่ของพันเอก ศิริ ทิวะพันธ์

"... เมื่อที่จบการศึกษาปี ๒๕๐๐ นั้น ความวุ่นวายทางการเมืองไม่ได้เป็นเช่นปัจจุบันนี้ รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล.พิบูลสงคราม ทำให้พวกเรามีศักดิ์ศรีอันควรแก่การยำเกรงต่อบุคคลภายนอกพอควร จนใคร ๆ ก็พากันอิจฉาและกล่าวว่า ถ้าใครอยากเป็นใหญ่เป็นโต เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ต้องเรียนที่โรงเรียนนายร้อย จปร. ค่ากลอนั้นจะเป็นเพียงค่าตากกาง และไม่เคยมียศดื้ออำนาจเป็นสรณะ เพราะตระหนักดีว่าไม่เป็นสิ่งจริงจังยั่งยืน แต่ประการใด แต่ก็ยังมองเห็นศักดิ์ศรีของทหารปรากฏเด่นชัด และตบเท้าออกจากโรงเรียนด้วยความมั่นใจว่าพวกที่ ๆ จะเป็นหลักและจุดยืนอันมั่นคงของกองทัพบกและของประเทศชาติ..."

"... พี่ได้อ่านบทความต่าง ๆ จากสื่อมวลชนและจากฟังคำอภิปรายของ สส. ในรัฐสภาแล้ว มีความผิดหวังต่อการวาทภาพพจน์ของพวกเราอย่างยิ่ง ขอโทษทุกคนเตรียมกาย เตรียมใจเผชิญภาระอันหนักยิ่งในอนาคตด้วยความยึดมั่นในคำปฏิญาณตนของคัมภีระปิฎมหาราชของพวกเราที่ว่า "ข้าพระพุทธเจ้าจักรักษามรดกของพระองค์ท่านไว้ด้วยเลือด" เราคงจะได้พบกันอย่างแน่นอนในสนามรบ..." ^{๔๒}

^{๔๑} สิทธิ จิรโรจน์ พ.ท., "การไต่หาอุดมการณ์ของชาติ" เสนาธิปไตย ๒๓ (ตุลาคม ๒๕๑๗), หน้า ๖

^{๔๒} ศิริ ทิวะพันธ์ พ.อ., "ของขวัญสำหรับน้องนายทหารใหม่" เสนาศึกษา ๔๑ (มิถุนายน - กรกฎาคม ๒๕๑๘), หน้า ๑๓

บรรคานายทหารทั้งที่อาวุโสมากกว่า และอาวุโสน้อยกว่ากับนักเรียนทหาร เป็นจำนวนไม่น้อย มีความภูมิใจและศรัทธาในการที่มีนายพลทหารไปดำรงตำแหน่งทาง พลเรือน ทั้งในฐานะข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ ก็ไปดำรงตำแหน่ง ในรัฐวิสาหกิจ สมาคม หรือบริษัทธุรกิจเอกชน เช่นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธาน สภาผู้แทนราษฎร อธิบดีกรมทางหลวงแผ่นดิน ฯ จึงเกิดความเชื่อมั่นว่า ทหารมีความ สามารถจะทำหน้าที่อะไร ๆ ก็ได้ ทำให้ทหารไม่น้อยสนใจการเมือง จึงรอโอกาสที่จะ มาถึงคนบ้าง โดยเชื่อว่า หากทดลองให้คนมีโอกาสเข้าปกครองประเทศบ้าง จะ สามารถแก้ปัญหาใด ๆ ให้หมดไปได้ จึงหาวิธีต่อสู้กันเพื่อหาตำแหน่งทางการปกครอง คุ้ม กำลังทหารและอาวุธอยู่ในกำมือ ๔๓

ในค่านิยมสัมพันธระหว่างประเทศนั้น ทหารมีความเห็นว่าคนไทยเป็นคน กตัญญูกตเวทิตี ความช่วยเหลือของสหรัฐ ฯ ใ้หยุดการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ลง อย่าง น้อยก็ชั่วคราวระยะหนึ่ง อนาคตจะเป็นอย่างไรใครจะรู้ แต่แน่ละเราจะต่อสู้กับทุกคนที่มา แตะต้องอิสรภาพ เสรีภาพ หรือราชบัลลังก์ที่เรารักษาไว้อย่างเด็ดเดี่ยวนับพันปีมาแล้ว การคบกับคอมมิวนิสต์นั้น หากมีทางทำได้อีกก็จำเป็นต้องพิจารณาความหวาดกลัวและการ ปรามปรามให้ละเอียดรอบคอบก่อน ๔๔ ทิศนะของนายทหารบกชั้นผู้น้อย ยังมีความเห็น ว่าทหารจะไม่ยุ่งกับการเมืองนั้น เห็นจะยากมากในประเทศค่อยพัฒนา พลเรือนยอมรับ ว่ากลุ่มการเมืองที่มีอำนาจที่แท้จริง คือกลุ่มของทหารเท่านั้น เพราะทหารเท่านั้นที่จะ สั่งการควบคุม และปฏิบัติงานได้ด้วยความฉับไว ทุกครั้งที่เกิดวิกฤตกาลพลเรือนมักจะ

๔๓ ทัศนพันธ์ นาคะตะ, เรื่องเดิม, หน้า ๒๘ - ๓๐

๔๔ จันทรวงศ์ สิริสุทธิ, พล.ศ., "ลองพิจารณาถ้าจะคบคอมมิวนิสต์"

เอียงช้อถึงการมาของทหารทั้ง ๆ ที่มันไม่ใช่ความประสงค์ของทหารเลยแม้แต่น้อย แต่การที่พลเรือนยังกล่าวขวัญถึงทหารอยู่เสมอ ก็เท่ากับทหารนั้นยังเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง ^{๕๕} ถึงกับมีบางกลุ่มเช่น นวพลและกำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยมีทหารบางกลุ่มสนับสนุนเกินขอบนเรี่ยกร่องขอสนับสนุนให้ทหารมีส่วนปกครองประเทศ เพื่อปกป้องไม่ให้เกิดความวุ่นวาย และปราบคอร์รัปชัน ^{๕๖} นับว่าเป็นความคิดอนุรักษ์นิยมอย่างแท้จริง

แต่ทว่าในขณะเดียวกัน กองทัพไทยก็ยังมีนายทหารที่มีความคิดทางการเมืองก้าวหน้า เห็นคุณค่าของประชาธิปไตย การเลือกตั้ง เพราะระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่ระดมกำลังแรงความสามารถของคนเข้ามาบริหารประเทศ การโค่นแยงตกเถียง ถ้าแม้ว่าจะทำให้วิธีการบริหารประเทศเรียบร้อย และก้าวหน้าก็จำเป็นสำหรับการวางนโยบาย เพราะหลายตัวดีกว่าตัวเดียว ประเทศไทยของเรายังคงเรียนรู้ประชาธิปไตยกันอีกมาก จากวันเป็นเดือน เป็นปี ในที่สุด เขาก็จะรู้ว่าอะไรควรเถียง อะไรไม่ควรเถียง อะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด สิ่งเหล่านี้เราต้องเปิดโอกาสให้เขาได้เรียนรู้โดยการฝึกหัดของจริง และเราต้องรู้จักการรอคอยด้วย ^{๕๗}

^{๕๕} นิกธ งามอำไพ, "อิทธิพลของทหารทางการเมือง" ยุทธโภษ ๔๓ (ธันวาคม ๒๕๑๗), หน้า ๗๒

^{๕๖} ไพฑูลย์ สุขสุเมธ, "นวพล - กำนันผู้ใหญ่บ้านเรี่ยกร่องให้ทหารปกครองประเทศ" ประชาธิปไตย ๖ มกราคม ๒๕๑๘, หน้า ๔

^{๕๗} โยยศ (นามแฝง) "ประชาธิปไตยจะ" นาวิกศาสตร์ ๕๗ (ตุลาคม ๒๕๑๗), หน้า ๔๘

เมื่อลักษณะความคิดทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมของทหารไทย ทำให้เกิดการปกครองระบอบเผด็จการมาแล้วในอีกต่ออย่างไม่ต้องสงสัย ประกอบกับสภาวะการเมืองไทยปัจจุบันมีกลุ่มการเมือง ๕ ประเภท คือ ช้ายจัด ช้าย กลาง ขวา และขวาจัด ^{๔๘}

๑. กลุ่มช้ายจัด คือ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย
๒. กลุ่มช้าย คือ กลุ่มของศูนย์นิสิตนักศึกษาที่มีความคิดเปลี่ยนแปลงทางสังคม
๓. กลุ่มกลาง พวกนี้เรียกว่าพวกชนกลุ่มเงี้ยว ส่วนใหญ่มักจะมีแนวความคิด

ว่าพวกนิสิตนักศึกษาคือพวกบอลลัทธิ และเป็นคอมมิวนิสต์ กลุ่มนี้จะแยกตัวเองออกจากฝ่ายช้าย และทนไม่ไหวกับการเรียกร้องต่าง ๆ นา ๆ ถึงเวลาเมื่อเหตุการณ์อะไรขึ้นมา พวกนี้จะเข้าไปทางขวามากกว่าจะเข้าไปทางช้าย

๔. กลุ่มขวา ต้องการที่จะให้มี สฤษดิ์ ฯ คืนชีพขึ้นมาอีก พวกนี้เป็นพวกไม่รู้จักตัวเอง และชอบหลอกตัวเองเสมอมา มักจะมีสัญชาตญาณและความรู้สึกต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ไม่มีอุดมการณ์ และทนไม่ไหวกับความวุ่นวาย

๕. กลุ่มขวาจัด เป็นพวกที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างกำลังและวิถีทางทุกอย่าง ไม่ว่ามีคหรือสว่าง นวพลก็เป็นกลุ่มขวาจัด ซึ่งถูกตั้งขึ้นมาโดยใช้วิธีการของคอมมิวนิสต์เช่นกัน คือการให้คนไปหาสมาชิกมา ๑๐ คน แล้วแต่ละคนหาเพิ่มมาอีก ๑๐ คน นวพลใช้เทคนิคในการเร้าใจคนใญ่ถูกต้อง คือใช้สถาบันของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ที่คนฟังแล้วจะเคลิบเคลิ้มมากกว่าฝ่ายนิสิตนักศึกษาใช้คำว่า "สังคมนิยม" และประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน นวพลใช้ยุทธวิธีระบบภูธรล้อมเมือง โดยจะออกไปตามหมู่บ้านในจังหวัดและอำเภอมากกว่า

^{๔๘} สนิธิ ลิ้มทองกุล, "เรียงเรียงและถอดความจากการสัมภาษณ์ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนาย เคว็ด มอแรด นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยปรีนซ์ตัน" ประชาธิปไตย ๑๖ กันยายน ๒๕๑๘, หน้า ๕

อนาคตของไทยจะต้องมีการปะทะกันระหว่างชายและชาวจิต นอกเสียจากว่าสังคมไทยจะออกทนไค้แต่โทษ และต้องปฏิรูปเหมือนแต่ครั้งใหญ่ คือเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ข้างบนสุดลงมาถึงล่างสุด ซึ่งไม่มีประเทศไหนทำได้ เพราะจะต้องมีกลุ่มที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง จะทำให้แนวโน้มการปกครองของไทยออกมาในรูปแบบเผด็จการชาวจิต แบบสฤงคี่ ๆ หรือแบบที่ดร.ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จักเป็นกลุ่มประเภทที่สอง อนุรักษนิยม คือพวกไม่ชอบเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่มักเป็นข้าราชการ (ทั้งพลเรือนและทหาร) คนรุ่นผู้ใหญ่และคนที่มีหลักทรัพย์มั่นคง และอยู่ในวงสังคมชั้นสูง พวกนี้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ย่อมจะทำให้บ้านเมืองล่มจม ประเทศไทยอาจกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปในวันข้างหน้า จึงพยายามที่จะรักษาสถานการณ์เมือง เศรษฐกิจและสังคมแบบดั้งเดิมไว้ พวกนี้มักจะอ้างคำขวัญ "ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ" เป็นเครื่องปลุกใจ และมักจะเข้าใจว่าบุคคลในประเภทที่หนึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ หรืออย่างน้อยก็ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ และพยายามที่จะต่อต้าน ^{๔๘}

การเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงของกลุ่มชายและชาวจิต นับว่าเป็นการทำหายกลุ่มอนุรักษนิยมมากยิ่งขึ้น เมื่อระบบการศึกษาของไทยสอนให้คนนิยมการปกครองแบบเจ้าขุนมูลนาย ก็ยอมให้อนุรักษนิยมคงอยู่ต่อไป ^{๔๙} และคนหนุ่มสาวของไทยส่วนใหญ่ไม่มุ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ ไม่เป็นนักทฤษฎีที่ขาดประสบการณ์ทางปฏิบัติ และไม่ใช่นักอุดมการณ์หรือบางครั้งนักปฏิวัติหนุ่มสาวของไทยส่วนใหญ่ชอบการแต่งกาย และการแสดงออกภายนอกตามแฟชั่นนานาชาติ ดูจะมีความเป็นอนุรักษนิยมอยู่

^{๔๘} ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, "ประเทศไทยกับเสถียรภาพทางการเมือง" มองโลก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ๒๕๑๔), หน้า ๑๘๐ - ๑๘๒

^{๔๙} ลีชิต ชีรเวทิน, "การเมืองไทยกับประชาธิปไตย" รัฐศาสตร์สาร ๑ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๑๖), หน้า ๒๑

อย่างแน่นแฟ้น ^{๕๑} จากการวิจัยของ ดร. ทินพันธุ์ นาคะตะ พบว่านิสิตนักศึกษาไทยมีทัศนคติทางการเมืองแบบอำนาจนิยมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ไม่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ และไม่คอยจะไว้วางใจผู้อื่น มีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ขัดแย้งกันระหว่างแบบเก่ากับแบบใหม่ ไม่ถึงกับทอทิ้งของเก่าไป และรับของใหม่ไว้ได้ทั้งหมด ยิ่งศึกษาสูงขึ้น ๆ ทัศนคติแบบประชาธิปไตย และการมีความเชื่อมั่นในตนเองในทางการเมืองกลับลดน้อยลง ส่วนทัศนคติแบบอำนาจนิยม การไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์กลับเพิ่มขึ้น ^{๕๒}

ดังนั้น ทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นนำของสังคมไทย จึงมีแนวโน้มแบบอนุรักษ์นิยมสอดคล้องกับอุดมทหาร จึงเกื้อกูลให้ทหารมีอิทธิพล และพร้อมที่จะเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองไทยทุกโอกาส ดังเช่นพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดประกาศว่า "ผมมีจุดยืนในเรื่องไทย - ลาวไม่เหมือนนายกรัฐมนตรี" การประกาศจุดยืนครั้งนี้ของท่าน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดอย่างน้อยก็แสดงให้เห็นว่า นายกรัฐมนตรีในระบอบประชาธิปไตยนั้น คงจะไม่คิดไปกว่าเสื่อกระดานของ เมฆาเซตุง การเป็นผู้นำของนายกรัฐมนตรี ในฐานะเป็นผู้นำประเทศ คุณแทบจะไม่มี ความหมาย ^{๕๓} เมื่อทหารจะเข้ามาบีบบังคับทางการเมืองอีกครั้งในอนาคต นายทหารชั้นนายพันเท่านั้นที่จะเป็นการกระตุ้นให้พลังมวลชนเกิดขึ้นใหม่ (หัวก้าวหน้า) เหนือกำลัง เข้มแข็ง รัฐบาลทหารคงจะไม่มีทางประสบความสำเร็จในการปกครอง เพราะไม่มีอะไรใหม่ ไม่สามารถกอบกู้สถานการณ์ได้ ^{๕๔}

^{๕๑} กมล สมวิเชียร, "อนุรักษ์นิยมแบบไทย ข้อสังเกต" วารสารสังคมศาสตร์ ๘ (มกราคม ๒๕๑๔), หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓

^{๕๒} ทินพันธุ์ นาคะตะ, เรื่องเดิม, หน้า ๔๒ - ๔๓

^{๕๓} "หรือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ จะปฏิเสธข้อเท็จจริงอันนี้" ประชาธิปไตย (๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๔), หน้า ๕

^{๕๔} "เจตนารมณ์ของธานอยคอปประเทศไทย" เอกสารเผยแพร่ (โรเนียว)

ในเรื่องลักษณะอนุรักษนิยมของทหารนี้ จอห์นสัน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ยังเห็นว่าทหารเป็นพวกวางท่า บ้าเหวี่ยงดูตรา หัวโบราณไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ใหม่ ๆ เข้มเกรี้ยว ซาคความเห็นอกเห็นใจผู้น้อย ในยามหน้าสู้หน้าขวาน ประเทศชาติจะมอบความไว้วางใจแก่ฝ่ายทหารอย่างเต็มที่ไม่ได้ สหรัฐจะเผชิญภัยคุกคาม อย่งไรนั้น เป็นหน้าที่โดยตรงของนักการเมืองที่จะต้องวางแผนเอง ๕๕

๓. ความคิดและทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมกับอนุรักษนิยมทางทฤษฎี

ในปัจจุบัน ความคิดเห็นทางการเมือง แพร่หลายในยุโรปเสรีแยกออกเป็น ๓ ประเภท คือ เสรี ประเพณีและสังคม ๕๖ ซึ่งจะขออธิบายต่อไปตามลำดับดังนี้

เสรีนิยม (Liberalism) ตามความหมายทั่วไปแล้ว หมายถึงคนที่มีความ คึกเสรี มีความอดกลั้นและก้าวหน้า ส่งเสริมให้เสรีในการพูดและการปฏิบัติ ๕๗ มนุษย์เป็นปัจเจกบุคคลและรัฐคว่าอะไร เป็นประโยชน์ของตน การปล่อยให้คนแต่ละคน ประกอบกิจการต่าง ๆ และใช้ชีวิตอย่างเสรี ปราศจากการแทรกแซงจึงเป็นเงื่อนไข สำคัญที่จะช่วยให้คนเราสามารถพัฒนาตัวเอง ได้ดีที่สุด ปัจเจกบุคคลจึงมีความสำคัญเหนือ สิ่งอื่นใด และมีความสำคัญมากกว่ากลุ่มหรือสถาบันองค์กรต่าง ๆ เฮอริเบอริค สเปน เซอร์ ผู้มีความคิดในเรื่องนี้ มีความเห็นว่ารัฐควรมีบทบาทและหน้าที่อย่างจำกัดที่สุด รัฐไม่ควรกระทำมากกว่ารัฐควรจะทำ รัฐมีหน้าที่หลักเพียงสองอย่าง คือการรักษาความ

๕๕ อมร ศิริกายะ. พล.ร.อ., "เมื่อพลเรือนบังคับบัญชาทหาร" นาวิกศาสตร์ ๕๕ (พฤศจิกายน ๒๕๑๘), หน้า ๗

๕๖ สุจินต์ หังสุนทร, "แนวความคิดและหลักการเมือง" วารสารสังคมศาสตร์ ๕ (มกราคม ๒๕๑๐), หน้า ๓๕

๕๗ Orton, William Aylott. The liberal tradition London: Oxford University Press, p. 1

สงบในสังคม และการดำเนินการคัดค้านข้อพิพาทตามกระบวนการยุติธรรม เพื่อป้องกัน สิทธิตามธรรมชาติของคนที่มีอยู่ดั้งเดิม คือชีวิตและทรัพย์สิน รัฐไม่มีหน้าที่ที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดระบบเศรษฐกิจ การค้า หรือช่วยเหลือคนยากจน การให้ธุรกิจ เอกชนดำเนินไปเองโดยที่รัฐไม่เข้าไปแทรกแซง จะเป็นการดีที่สุดในการส่งเสริม สันติสุขทั้งภายในและระหว่างประเทศ ความคิดเสรีนิยมนี้เช่นเดียวกับลัทธิเศรษฐกิจ แบบปล่อยให้ทำตามสบาย (Laissez faire) กล่าวคือ รัฐไม่ควรเข้าไปแทรกแซง ในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจ ให้แต่ละคนต่างแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวไปคนละทาง ผลก็จะตกอยู่กับสังคมเป็นส่วนรวม แต่ถ้าวรัฐเข้าไปแทรกแซง กลับจะทำให้ความเจริญ ความคิดเสรีนิยมมีสมมติฐานว่าสังคมมีความผสมกลมกลืน มีความสมดุลย์กันอยู่ในตัว แม้ว่าการแจกแจงความมั่งคั่ง และรายได้ระหว่างบุคคลจะมีไม่เท่ากัน แต่ก็ไม่ถึงขนาด ที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมอย่างมากได้ ส่วนระบบเศรษฐกิจนั้น ก็ควรจะเจริญ ก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ประสพวิกฤติการณ์หรือมีภาวะตกต่ำ

นักคิดเสรีนิยมใหม่ เช่น Robert A. Dahl, Nelson W. Polsby มีความ เห็นว่ายังมีสถาบันอื่นในสังคมอีกมากที่มีอำนาจ และสามารถมีอิทธิพลควบคุมชีวิตของคน นอกเหนือไปจากรัฐ เช่นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีหน่วยงาน หรือองค์การทำหน้าที่เป็นตัวแทน พิทักษ์ผลประโยชน์ พร้อมทั้งจะใช้อำนาจและอิทธิพลต่อต้านดวงศุลย์ และการแทรกแซง ของรัฐ จึงไม่รังเกียจการแทรกแซงของรัฐ และก็ไม่เชื่อว่าจะมีการแบ่งชนชั้นในสังคม ออกเป็นสองชนชั้นใหญ่ ๆ และเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่จะมีกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ มากมาย และมีความสำนึกร่วมกันทางชนชั้น^{๕๔}

^{๕๔} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย (เอกสารโรเนียวคำบรรยายคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๘),

Collier's Encyclopedia อธิบายเสรีนิยมไว้ว่า ๕๕ เป็นความคิดที่แพร่หลาย และได้รับการยกย่องมากที่สุดในการศตวรรษที่ ๑๙ พวกเขาเสรีนิยมเห็นว่า การดำเนินการทางการเมืองและการพัฒนาต่าง ๆ ต้องรักษาเสรีภาพของแต่ละบุคคลไว้ให้มากที่สุด จึงเน้นหนักเสรีภาพของบุคคลที่จะกำหนดจุดหมายปลายทางของตนเอง รัฐมีไว้เพื่อปกป้องเอกชนจากการกดขี่ของกลุ่มคน หรือหมู่คณะไม่ให้เสรีภาพสังคม มีขึ้น เพื่อรวบรวมบุคคลหลายคน แต่ก็ไม่มีใครในสังคมมีความยิ่งใหญ่ในเสรีภาพมากกว่ากัน

ในทางการเมือง เสรีนิยมต่อต้านระบบการปกครองใช้อำนาจ จากั้ระยะระยะเวลาของผู้ปกครอง จัดตั้งสถาบันรัฐสภา ขยายสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ประกันสิทธิเสรีภาพ

ในทางเศรษฐกิจ เสรีนิยมต่อต้านการเข้ามาแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐบาล นิยมการแข่งขันการค้าโดยเสรี ทั้งในและระหว่างประเทศ เป็นการลดความขัดแย้งหรือมีฉันทันทีจัดการ เกิดสงคราม

กมล สมวิเชียร (อดีตผู้ช่วยศาสตราจารย์แผนกวิชาการปกครองคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) มีความเห็นว่าลัทธิเสรีนิยมเป็นระบบที่มีความใจกว้าง คือยอมรับฟังแต่ความคิดหรือทฤษฎี หรือระบบการเมืองที่คนทั่วไปถือว่าเป็นภัย เช่นจะยอมให้คอมมิวนิสต์เข้ามาแข่งขันทางการเมืองได้โดยชอบด้วยกฎหมาย หรือยอมให้คนหนุ่มสาวมีบทบาทในทางการเมืองอย่างกว้างขวาง หรือยอมรับกฎหมายทางเพศบางอย่าง (เช่นการทำแท้ง) พวกเขาเสรีนิยมสมัยเก่าจะต่อต้านการเข้ามายุ่งเกี่ยวของรัฐ เช่นรัฐ

ให้เงินอุดหนุนสถาบันบางอย่าง เพื่อการมีอำนาจมากของรัฐบาลกลางจะทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องเสียไป แต่พวกเสรีนิยมสมัยปัจจุบันกลับมีความเห็นตรงข้าม กล่าวคือ เห็นว่ารัฐควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของเอกชนมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือคนยากจน หรือคนอ่อนแอ บ้างก็มีให้คนที่เห็นอกว่าควยทรัพย์หรือปัญญาใช้ความเห็นอกกว่านั้นวิครอนสิทธิหรือเอาเปรียบคนที่อ่อนแกว่า ในทางการต่างประเทศ พวกเสรีนิยมจะสนับสนุนการมีสัมพันธภาพกับนานาชาติ ประณามสงคราม และสนับสนุนให้ชาติที่เป็นเมืองขึ้นได้เป็นเอกราช ^{๖๐}

ชยอนันต์ สมุทวณิช อธิบายว่า เสรีนิยมให้ความสำคัญแก่การเชื่อมั่นในหลักเกณฑ์ และวิธีการหาเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์มากกว่าความเชื่อทางศาสนา เป็นพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองประเภทหนึ่ง คืออุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งมีลักษณะดังนี้ ^{๖๑}

๑. มีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาในการที่มนุษย์สามารถร่วมมือกันทำงาน ความสามารถของมนุษย์ที่สำคัญได้แก่การรู้จักเหตุผล และยึดหลักเหตุผลควยวิธีการทดลองค้นหาแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งเกิดจากข้อคิดของจอห์นลอค

๒. เชื่อในลัทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น ยอมให้ทุกฝ่ายเสนอข้อเท็จจริง เหตุผลและความคิดเกี่ยวกับปัญหาที่กำลังพิจารณาให้หมดเสียก่อน แล้วจึง

^{๖๐} กมล สมวิเชียร, ศาสตร์แห่งรัฐ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคลสิกไทย ๒๕๑๗), หน้า ๔๓ - ๔๔

^{๖๑} ชยอนันต์ สมุทวณิช, อุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคลสิกไทย ๒๕๑๗), หน้า ๕๕ - ๖๓

ร่วมกันตัดสินใจเป็นวิธีที่ดีที่สุด จากหลักข้อนี้จึงเกิดเสรีภาพทางการพูด ทางการพิมพ์
 เผยแพร่ ทางการประชุมและเสรีภาพในการรวมกลุ่มจัดตั้งสมาคม ตลอดจนถึงพรรค
 การเมืองด้วย จึงถือว่าเสรีภาพเป็นธาตุแท้ของความเป็นคนกึ่งที่รัฐโซเชียนใน
 Social Contract

๓. เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันหรือความ
 เสมอภาคนี้ไม่ได้หมายความว่าความเท่าเทียมกันทางสติปัญญาหรือทางกายภาพ แต่
 เป็นความเสมอภาคตามกฎหมายและทางการเมือง ทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจาก
 เจ้าหน้าที่ของรัฐ และกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน ควรมีสติธิและเสรีภาพทางการเมือง
 และดำเนินชีวิตเท่าเทียมกันโดยไม่แยกแยะว่าเป็นเพศใด มีกำเนิดอย่างไร มีฐานะทาง
 เศรษฐกิจสังคมชนใด

๔. เสรีนิยมเห็นว่าควรปล่อยให้เอกชนทำกิจการ และดำเนินชีวิตในคำ
 ต่าง ๆ เองโดยแทรกแซงน้อยที่สุด รัฐจะเข้าแทรกแซงในวิถีชีวิต และการจัดระเบียบ
 สังคมของคนก็ต่อเมื่อกิจการนั้น เอกชนไม่สามารถจะทำเองได้แล้วเท่านั้น

๕. เชื่อว่ารัฐเป็นเพียงอุปกรณ์ที่ช่วยให้คนบรรลุถึงความสมบูรณ์ และรัฐ
 อยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่จะคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน ดังนั้น ประชาชนมีสิทธิที่จะทำการ
 ท่อตันรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติตามจุดหมายดังกล่าว ความคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากลોકเป็นอย่าง
 มาก โดยลอคสนับสนุนสิทธิที่จะปฏิวัติล้มล้างรัฐบาลที่ทำผิดสัญญา

สุชุม นวลสกุล (อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง) อธิบาย
 ความคิดเสรีนิยมว่า ยกย่องศักดิ์ศรีและความสามารถของตน ถือว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลก
 ที่มีเหตุผลสามารถคุ้มครองและบำรุงเลี้ยงชีพตนเองได้ เพราะฉะนั้น รัฐจึงไม่ควร
 ยุ่งเกี่ยวในการใช้ชีวิต หรือการเลือกทางดำรงชีพของตน ควรอยู่ในฐานะเพียงเป็น
 ผู้รักษาตึกา ให้ภาวะแห่งสันติภาพเป็นบรรยากาศของสังคม รักษาความสงบภายใน
 และป้องกันภัยภายนอก เสรีประชาธิปไตยยึดถือหลักการปัจเจกชนนิยม ต้องการให้คน

แต่ละคนมีอำนาจอธิปไตย หมายความว่า มีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ ปราศจากอุปสรรคขัดขวาง แต่ละคนมีสิทธิที่จะดำเนินกิจการทุกอย่างตามที่ตนคิดว่าเป็นประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด เพราะฉะนั้น ในทัศนะของพวกเขาเสรีนิยม การปกครองที่ดีที่สุดคือการปกครองที่ผู้อยู่ใต้อำนาจปกครองมีความรู้สึกว่าคุณปกครองน้อยที่สุด ๒๒

สรุปแล้วความคิดทางการเมือง เสรีนิยม เชื่อในเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน หรือมีความเสมอภาคทางการเมืองและกฎหมาย แต่หาที่มีความเท่าเทียมกันทางสติปัญญา และกายภาพไม่ รัฐจะเข้าแทรกแซงกิจการของเอกชนน้อยที่สุด วิธีชีวิตและการจัดระเบียบสังคมรัฐจะก้าวไกลได้ก็ต่อเมื่อเอกชนไม่สามารถดำเนินการได้เท่านั้น รัฐเป็นเพียงแต่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงอยู่จนบรรลุจุดหมายปลายทาง มีหน้าที่คุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินประชาชนมีสิทธิล้มล้างได้ เมื่อรัฐไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวแล้ว

อนุรักษนิยม หรือ ประเพณีนิยม คือแนวความคิดเห็นที่ต้องรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนสถาบันของสังคมที่มีอยู่ โดยยกคุณค่าของสถาบัน ประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมา และพยายามจัดหรือระงับการกระทำใด ๆ อันอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักการของสถาบันทางการเมือง โดยเน้นให้มหาชนประจักษ์ถึงผลร้ายอันอาจจะมีขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง หมายถึงการเปลี่ยนแปลงประเพณี และสถาบันของสังคมที่มีอยู่ในขณะนั้น รวมตลอดจนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจและถ้าหากว่าการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องมีขึ้น เพื่อความเหมาะสมต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งแปรผันอยู่นั้น ก็พยายามที่จะให้การเปลี่ยนแปลงที่จะมีขึ้นเป็นไป

๒๒

สุชุม นวลสกุล, "ประชาธิปไตยสามประเภท" รัฐศาสตร์การเมือง
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เกษ ๒๕๑๔), หน้า ๘

ภายใต้ขอบเขตที่รักคุณมาก โดยคำนึงถึงผลของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ อันอาจมีต่อสถาบันของสังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดเวลา จะเห็นได้ว่าอนุรักษนิยมมีเนื้อหาตรงกันข้ามกับลัทธิเสรีนิยมเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในขณะที่เสรีนิยมเชื่อในการเปลี่ยนแปลงในความสามารถของมนุษย์ เหตุผล และความใจกว้างยอมรับความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ว่าจะต้องเป็นสิ่งที่ควรปรับปรุงนั้น พวกอนุรักษนิยมจะไม่ยอมรับทั้งความคิดอ่านของคนอื่นง่าย ๆ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบของเก่า ธรรมเนียมเก่า เป็นคนเคร่งครัดจนเกินไป ไม่รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ค่อยยอมปรับตัว ไม่ค่อยมีจินตนาการ ไม่ค่อยมีปฏิกิริยาเท่าไร เป็นพวกทงไม่รู้อ่อน และนิยมคติที่ว่าพูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง ^{๖๓} ชอบรักษาสถาบันดั้งเดิม หรือที่เรียกว่าสภาพเดิมพวกอนุรักษนิยมมักจะไม่ไว้วางใจคนแปลกหน้า คนที่มีฐานะต่ำกว่า (เช่นคนผิวดำหรือคนที่ไม่ใช่พวกตน) โดยทั่วไปแล้ว พวกอนุรักษนิยมยังเชื่อในความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ชาติ อนุรักษนิยมจำแนกออกเป็น ๔ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ^{๖๔}

๑. อนุรักษนิยมทางใจ (Temperamental Conservative) ได้แก่คนที่มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ชักชวนการเปลี่ยนแปลงทั่วไป
๒. อนุรักษนิยมวัตถุ (Possesive Conservative) ได้แก่คนที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนเอง และชักชวนการเปลี่ยนแปลงแก้ไขทุก ๆ อย่างที่กระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดของตน

^{๖๓} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม, หน้า ๕๕

^{๖๔} กมล สมวิเชียร, เรื่องเดิม, หน้า ๔๔ - ๔๕

๓. อนุรักษ์นิยมทางปฏิบัติ (Practical Conservatism) พวกนี้ไม่ใช่
ผลประโยชน์ของคนเป็นหลัก แต่จะคำนึงถึงผลประโยชน์สังคมโดยทั่วไป และไม่ชอบ
การเปลี่ยนแปลงหรือความคิดวิธีการใหม่ ๆ

๔. อนุรักษ์นิยมทางปัญญา (Philosophical Conservatism) พวกนี้มี
สติปัญญาสูงยิ่งเยี่ยงปราชญ์ เช่น เอคมันต์ เบคินิยมจารีตประเพณีดั้งเดิม สถาบันเก่า ๆ
ว่าเป็นสิ่งที่น่ามนุษย์ไค้ดีกว่าเหตุผล

พวกอนุรักษ์นิยมยังป้องกันมรดกตกทอดของบรรพบุรุษ และความเป็นระเบียบ
เรียบร้อยของสังคม เพื่อให้มีสวัสดิการร่วมกัน เบคินิยมว่ารัฐบุรุษตัวอย่างของเขา
เป็นบุคคลที่สามารถจัดการหรือสงวนของเดิมไว้ได้ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อของพวก
อนุรักษ์นิยมพอสรุปได้ดังนี้ ๒๕

๑. เชื่อว่าการปกครองสังคมมนุษย์เป็นเรื่องของการเจตนาเท่านั้น
ดังนั้น ปัญหาการเมืองจึงเป็นปัญหาทางขวัญและศาสนา พวกอนุรักษ์นิยมมักจะยึดถือ
ทฤษฎีกฎธรรมชาติ (Natural Law) ของ เบคินิยมและซีเซโร การเมืองเป็นศิลปะของ
ความเข้าใจ ซึ่งอยู่เหนือธรรมชาติ

๒. พวกอนุรักษ์นิยมมีความรู้สึกที่ว่าชีวิตอยู่กับประเพณีเก่า ๆ มากขึ้น
มีความผูกพันเป็นส่วนบุคคลต่อสังคม

๓. เชื่อว่าสังคมที่เจริญแล้วต้องการระเบียบแบบแผนและชนชั้น ความ
เสมอภาคถ้ามีอยู่จริงก็เฉพาะตามกฎหมายเท่านั้น หรือคำตัดสินของพระเจ้า คน
อ่อนแอกับคนดีไม่มีความเท่าเทียมกัน

๒๕

๔. เชื่อว่าทรัพย์สินและเสรีภาพไม่สามารถแยกจากกันได้ การแยกทรัพย์สิน
ออกจากการเป็นเจ้าของส่วนตัวไม่สามารถอยู่ไต่ยืนยาว ไม่มีสิ่งกีดขวางระหว่างสิทธิ
มนุษยชน กับสิทธิในทรัพย์สิน เพราะว่าสิทธิในทรัพย์สินเป็นสิทธิพื้นฐานอันมีค่าที่สุดของ
มนุษย์

๕. พวกอนุรักษนิยมเชื่อว่าคนต้องมีการปกครองด้วยอารมณฺ์ และผลประโยชน์
ส่วนตัวมากกว่าเหตุผล ต้องมีการควบคุมทางใจ และความกระหาย

๖. เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปเป็นสิ่งที่ไม่เหมือนกัน เพราะว่า
การเปลี่ยนแปลงสามารถถูกทำลายมากกว่าความก้าวหน้า สังคมจะต้องผันแปรหรือ
เปลี่ยนแปลงไปอย่าง เชื่องช้า เหมือนกับร่างกายคนที่ต้อง เติบโตเนื้อหนัง แต่การ เปลี่ยน
แปลงอย่างช้า ๆ จะต้องมีวิวัฒนาการตามธรรมชาติและสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่กำหนด
อย่างรอบคอบ

สังคมนิยม มีหลักการยึดถือสำหรับค่าเนนการดังนี้ ^{bb}

๑. ถือหลักว่าเอกชนยังคงมีสิทธิที่จะครอบครองทรัพย์สิน รวมทั้งมีสิทธิที่จะ
ประกอบวิสาหกิจได้โดยเสรี ทรานปีเคทีเอกชนนั้นทำประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นจริง ๆ
หรือประกอบวิสาหกิจนั้น ๆ โดยไม่เอาเปรียบคนส่วนใหญ่จนเกินไป

๒. ถือหลักว่ารัฐจะเข้าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือเข้าดำเนินการวิสาหกิจ
ด้านการผลิตหรือบริการ เฉพาะทรัพย์สินหรือวิสาหกิจที่มีความสำคัญต่อชีวิต และความ
เป็นอยู่ของชนส่วนใหญ่ หรือความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติเท่านั้น ถ้าทรัพย์สิน
หรือวิสาหกิจดังกล่าวอยู่ในมือของชนส่วนน้อย ทรัพย์สินหรือวิสาหกิจนั้นก็จะต้องถูก
โอนเข้าเป็นของรัฐโดยให้ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมแก่เอกชนผู้เป็นเจ้าของ

^{bb} กรมล ทงธรรมชาติ, รัฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์พิมพ์เนศ ๒๕๑๔), หน้า ๕๐ - ๕๑

๓. ถ้อยหลักว่าถ้ารัฐยังไม่พร้อม หรือไม่ต้องการจะเข้าเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรือเข้าดำเนินการวิสาหกิจดังกล่าว รัฐมีอำนาจที่จะวางกฎเกณฑ์การมีกรรมสิทธิ์ใน ทรัพย์สิน หรือการดำเนินการธุรกิจเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมได้ เช่นอาจกำหนด ขนาดของกรรมสิทธิ์ของเอกชนในที่ดิน หรือวางเงื่อนไขต่าง ๆ ให้เอกชนผู้ประกอบ วิสาหกิจรับไปปฏิบัติตามก็ได้ หรือวางข้อกำหนดใด ๆ ก็ได้ที่จะมีผลทำให้เอกชนมี ทรัพย์สินหรือผู้ประกอบวิสาหกิจให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่รัฐในรูปของภาษีก้าวหน้า เพื่อว่ารัฐจะได้นำรายได้จากภาษีอากรนั้นไปใช้จ่าย เพื่อประโยชน์ส่วนรวมก็ได้

๔. ถ้อยหลักว่ารัฐมีภาระจะต้องช่วยประชาชนที่ตกมายากไร้ หรือค่าตอบแทน เป็นพิเศษ ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยให้ประชาชนเหล่านี้ได้มีโอกาสเชยิบฐานะสูงขึ้น และสามารถ ใช้สติปัญญาที่มีอยู่ทำประโยชน์ให้แก่ตัวเขาเอง และสังคมได้อย่างเต็มที่ เช่นจะต้องจัด ให้ประชาชนทุกคนโดยเฉพาะผู้ที่ยากไร้ซัดสนเงินทองมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่าง เต็มที่เท่าที่เขามีความสามารถที่จะเรียนได้

๕. ถ้อยหลักว่าประชาชนทุกคนต้องทำงานและได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม จากงานที่ทำ ผู้ทำงานทุกคนไม่ว่าจะทำงานโดยใช้สมองหรือใช้กำลังกาย เป็นผู้ มีเกียรติเหมือนกันทุกคน ผู้ที่ต้องใช้กำลังกายทำงานจะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ จากรัฐไม่น้อยกว่าผู้ที่ทำงานโดยใช้กำลังสมอง

ตามหลักดังกล่าวแล้ว จึงเห็นว่าสังคมนิยมมองรัฐเป็นสถาบันเดียวที่จะ ดำเนินการใด ๆ ในการดำรงชีพ เห็นคุณค่าและความจำเป็นของประเพณี ขนบธรรมเนียม ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ น้อย กลัวยกความสำคัญและความจำเป็นของการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมเป็นอันดับแรก รัฐจะต้องควบคุมเครื่องมือใน การผลิตทางเศรษฐกิจ อันได้แก่เครื่องจักร โรงงาน ที่ดินและทุนให้มีสวัสดิการ สงเคราะห์กว้างขวางที่สุด สังคมนิยมมีตั้งแต่ก่อนที่รัฐถึงแก่ที่สุด อ่อนที่สุดได้แก่รัฐทำ วิสาหกิจ แก่ที่สุดคือลัทธิคอมมิวนิสต์ สังคมนิยมแบบสายกลางคือแบบสังคมนิยมสวัสดิการ

(Welfare Socialism) กล่าวคือ รัฐบาลดำเนินการธุรกิจสำคัญ ๆ ยอมให้ดำเนินการธุรกิจ
เก็บภาษีจากธุรกิจและคนมีรายไ้สูงนำมาช่วยคนจน ^{๖๗}

จุดหมายปลายทางของสังคมนิยมคือสถาปนาสังคมที่ปราศจากชนชั้น ปราศจาก
การขูดรีด ปราศจากความเหลื่อมล้ำค่าสูงระหว่างความมั่งมีกับความจน ปราศจาก
วิกฤตการว่างงาน ปราศจากสงคราม ฯลฯ สังคมนิยมสมบูรณ์ขั้นสูงนี้ตั้งอยู่บนรากฐาน
แห่งระบอบทรัพย์สินสาธารณะ สมาชิกสังคมทุกคนร่วมกันทำงานแบ่งกันกินแบ่งกันใช้ ^{๖๘}

ทัศนคติ การที่คนมีทัศนคติของคนต่อสิ่งใดนั้น คาทซ์และสก็อตเสนคักกล่าวว่า
จะต้องประกอบด้วยการรับรู้ (Cognitive) ความรู้สึกรักใคร่พอใจ (Affective)
และพฤติกรรม (Behavioral) ^{๖๙} นักจิตวิทยาสมัยก่อนเช่น Herbert Spencer
ให้ความหมายของทัศนคติไว้ ๒ อย่าง คือหมายถึง "ท่าทีที่แสดงออกทางจิตใจ" และ
"ท่าทีที่แสดงออกทางกาย" แต่ในระยะต่อมาความหมายดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป
หมายถึง "ภาวะความพร้อมของประสาทและจิตใจ ซึ่งแสดงออกมาทางร่างกายและ
จิตใจ" ^{๗๐} เป็นการแสดงออกให้รู้ล่วงหน้าว่าปฏิกริยานั้นเป็นไปในทางบวกและลบ
หรือชอบและไม่ชอบ หรือเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ไม่ว่ามากหรือน้อยต่อสิ่งที่เข้ามา
เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลนั้น ซึ่งทางจิตวิทยาเรียกว่า วัตถุทางจิตใจ (Psychological

^{๖๗} กมล สมวิเชียร, เรื่อง เกม, หน้า ๘๘

^{๖๘} ชาญ กรสันนิษฐาน, วัฒนาการความคิดสังคมนิยม (กรุงเทพมหานคร :
เจริญวิทย์การพิมพ์ ๒๕๑๗), หน้า ๑๖๕

^{๖๙} Barry, Jean S.J., Thai students in the united state:
A study in Attitude change. Ithaca: Cornell University 1967, p. 8

^{๗๐} โปญลย์ อินทวิธา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวัดทัศนคติ หน่วยงาน
วิจัย สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร (โรเนียว)

Object) เช่น สัญญลักษณ์ วัสดุ ค่าคม บุคคล สถาบัน ความคิดต่าง ๆ ^{๗๑} ทักษะคติซึ่งมีอยู่เฉพาะบุคคลนั้น ขึ้นอยู่เฉพาะบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อม ทำให้บุคคลนั้นแสดงออกมาทางพฤติกรรมที่พึงพอใจ หรือชอบรักใคร่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น ๆ เป็นทักษะคติทางบวก (Positive attitude) แต่ถาเขาแสดงออกไม่พึงพอใจ ซึ่งซึ่ง เป็นทักษะคติทางลบ (Negative attitude) ^{๗๒} เป็นการชี้บอกทิศทางแสดงออกของบุคคลที่จะกระทำต่อสิ่งของ บุคคลหรือสถานการณ์ ทักษะคติจึงมีความสำคัญในการมีปฏิริยาตอบโต้ต่อสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว หากบุคคลจะทำหรือแสดงอะไรย่อมกระทำไปตามทักษะคติที่เขามีต่อสิ่งนั้น ทักษะคติจึงมีอิทธิพลในการแสดงออกของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสัมพันธ์ทางสังคม ^{๗๓} และเกิดจากประสบการณ์ที่ได้รับเพิ่มขึ้น แต่กระบวนการเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้าสุดแล้วแต่ชนิดของทักษะคติ และประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ อิทธิพลของทักษะคติจากบุคคลหนึ่งจะเกี่ยวข้องกับทักษะคติของบุคคลอื่นอยู่ควยเสมอ ^{๗๔} นอกจากนั้นแล้ว ทักษะคดียังเป็นระบบประเมินค่าที่ชอบ หรือไม่ชอบของความรู้สึกทางอารมณ์

^{๗๑} Halsey, William D. and others "Attitude and Attitude measurement "Collier's Encyclopedia" 1965. Vol. 3, p. 240

^{๗๒} New Comb, T.M. Social Psychology. New York: Dryden Press, 1954, p. 4

^{๗๓} นิพนธ์ คันธเสวี, "การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับทักษะคติของคนไทยบางกลุ่มที่มีต่อทหารอเมริกัน ที่มาประจำในประเทศไทย" เอกสารวิจัย สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ (โรเนียว) ๒๕๑๑

^{๗๔} เฉลียว บุรีภักดิ์, จิตวิทยาสังคมใน วิทยาศาสตร์สังคม สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๑๗), หน้า ๒๑๔

และแนวโน้มที่แสดงออก แต่จากความรู้สึกและอารมณ์ดังกล่าวที่บุคคลไม่รู้ ไม่เห็น ไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน เขาจะไม่มีทัศนคติต่อสิ่งนั้นเลย ^{๗๕}

ยังมีคำอีกคำหนึ่งคล้ายคลึงกับทัศนคติ คือคำว่าคุณค่า (Value) กมล สมวิเชียรได้อธิบายไว้ในหนังสือประชาธิปไตยกับสังคมไทยว่า ค่านิยมเราหมายถึงสิ่งที่คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจว่าเป็นทัศนคติ หรือไม่ก็ความรู้สึก หรือไม่ก็ความเห็นในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับคน สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ หรือแม้แต่สิ่งนอกเหนือ ธรรมชาติ เช่น นรก สวรรค์ พระเจ้า คำว่าค่านิยมอาจหมายถึงความสนใจ (Interest) ความพึงใจ (Pleasure) ความชอบ (likes) ความนิยม (Preference) หน้าที่ (duties) พันธกรณี (moral obligations) ความปรารถนา (desires) ความอยาก (wants) ความต้องการ (needs) ความแหว่งหน่าย (aversions) และความดึงดูด (attractions) หรือความรู้สึกอื่น ๆ ซึ่งมนุษย์เชื่อและยึดถือเอาไว้เป็นแนวทางสำหรับเลือก ถ้าจะว่าไปแล้ว ค่านิยมของคนก็มองได้จากพฤติกรรมของบุคคลที่เลือกประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ นานา ๆ ยกเว้นอกกับกิริยาตามธรรมชาติ ^{๗๖}

มีนักสังคมศาสตร์คนหนึ่งชื่อ Bernard Hennessy แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียรายงานว่าค่านิยมทัศนคติของเขาเป็นที่ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญทางทัศนคติทั่วไป ซึ่งให้ค่านิยมไว้ว่า ทัศนคติหมายถึงพื้นเพความโน้มเอียง (Orientation) ก่อนข้างถาวรของบุคคล ซึ่งมีต่อวัตถุ รวมทั้งความคิดอื่น ๆ ฯลฯ ทำให้คนมีขอบเขตความคิดในการที่จะเข้าใจโลกได้พอสมควร ^{๗๗}

^{๗๕} สำเนา ขจรศิลป์, "ทัศนคติของนิสิตชั้นปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตอการเมือง" กรุงเทพมหานคร วิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า ๒๑

^{๗๖} กมล สมวิเชียร, ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๖), หน้า ๓๘

^{๗๗} Hennessy, Ber nard, "A headnote on the existence and study of political attitudes" Political and Public Opinion. New York: David Mackay Com. Ltd. 1972, p. 27

กล่าวโดยสรุปแล้วทัศนคติเป็นปฏิกิริยาทางอารมณ์และจิตใจ เพื่อแสดงออกทางพฤติกรรมต่อสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับตัวบุคคล ซึ่งจะเป็นไปในทางบวกและทางลบตามประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมมาก่อน และบุคคลนั้นจะไม่มีทัศนคติ ถ้าหากไม่มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมดังกล่าวแล้ว คนเรามีทัศนคติแตกต่างกัน เนื่องจากมีค่านิยมเป็นสิ่งที่กำหนด ต้องเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ มีชีวิตตัวมาแต่กำเนิด เป็นสภาพที่ค่อนข้างจะถาวร แต่ก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมได้

ในการศึกษาวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะทัศนคติทางการเมือง (Political attitudes) มีคำว่าการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับอีกคำหนึ่ง คำ ๆ นี้ ดร. กระทบทงของธรรมชาติ คณบดีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ค่านิยมไว้อย่างรัดกุมว่า "การเมือง หมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ซึ่งอาจจะมีผลประโยชน์ร่วมกัน หรือชักรัน หรือมีความคิดเห็นเหมือนกัน หรือไม่เหมือนกัน ทำการต่อสู้กัน เพื่อสรรหาบุคคลไปทำหน้าที่ปกครองประเทศแทนเขา และหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะทำให้พวกเขาสามารถตัดสินใจในเรื่องของส่วนรวมได้โดยชอบธรรม"

ทัศนคติทางการเมืองจึงหมายถึงพื้นเพความโน้มเอียงค่อนข้างถาวรต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งสรรค่านิยมตามอำนาจหน้าที่ภายในชุมชนนั้น ^{๗๕} นักสังคมศาสตร์ส่วนมากกล่าวถึงทัศนคติทางการเมือง (Political attitudes) โดยไม่ตองให้ค่านิยม เช่น John Robinson ในหนังสือ Measure of political

^{๗๕} กระทบทงของธรรมชาติ, "การเมืองคืออะไร" วารสารสังคมศาสตร์ ๕ (กรกฎาคม ๒๕๑๕), หน้า ๑๒๒

Attitudes อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้ว ทักษคติทางการเมืองใซ่อาจถึง เสรีนิยม
อนุรักษนิยม ลีขิต ชีรเวคิน (ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์) ให้คำนิยามทัศนคติทางการเมืองไว้ว่า เป็นระดับการวัดความรู้สึกต่อสิ่ง
ที่มอง และมีความสัมพันธ์กับสังคม ทัศนคติทางการเมืองแบ่งออกเป็นสองกลุ่มอย่าง
กว้าง ๆ คือ เสรีและประเพณี (Liberal and conservative) ทั้งสองอย่าง
ก็กล่าวแล้วยังกำหนดออกเป็นเสรีกลาง ๆ (Liberal intermediate,
conservative)^{๔๐}

การถ่ายทอดและสร้างสรรค์ระบบแห่งค่านิยมความเชื่อถือและการพัฒนา
แนวโน้ม แนวความคิด ตลอดจนทัศนคติซึ่งรวมเรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมือง ^{๔๑}
ซึ่งหมายถึงทัศนะและความคิดเห็นทางการเมือง ทัศนคติที่มีต่อระบบการเมืองและ
ส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับบทบาทของตนเองที่มีใน
ระบบการเมือง ^{๔๒} เป็นแบบแผนของทัศนคติและความรู้สึกของบุคคลต่อการเมือง
เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลนั้น ๆ วัฒนธรรมการเมืองครอบคลุม
ไปถึงความรอบรู้ทางการเมือง ความรู้สึกเกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง ตลอดจน
ความรู้สึกพึงพอใจในสถาบันหรือระบบการเมือง ^{๔๓}

การที่จะทราบวัฒนธรรมทางการเมืองไค่นั้น จะต้องดูที่การรับรู้หรือการชัก
เกล้าทางการเมือง (Political Socialization) ในสังคมซึ่งหมายถึงการ

๔๐

Likhit Dhiravegin, Political Attitudes of Bureaucratic
Elite and Modernization in Thailand Bangkok: Thai Watana Panich
1974, p. 4

^{๔๑} อุษณีย์ จักรานนท์, "แนวทางการศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการ
Political Socialization" รัฐศาสตร์นิเทศ ๑๙ (มกราคม-ธันวาคม ๒๕๑๗), หน้า ๘

^{๔๒} ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเกม, หน้า ๑๐๘

^{๔๓} สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมือง" วรรณไวทยากรณ์
(กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔), หน้า ๖ - ๗

ศึกษากระบวนการในการสร้างและค่อย ๆ พัฒนาเปลี่ยนแปลงแนวโน้ม ทักษะคติและความเชื่อถือของบุคคลตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเริ่มก้าวเข้ามามีบทบาทในสังคมจนกระทั่งเจริญวัย ทั้งนี้จะต้องมีตัวกระทำหรือตัวการ หรือกลไก หรือตัวกลาง (Agent) ใ้บุคคลเกิดมีวัฒนธรรมทางการเมือง เช่นครอบครัว โรงเรียน สถาบันการศึกษาชั้นสูง สถานที่ประกอบอาชีพ สมาคม องค์กร ฯลฯ ที่แต่ละคนเข้าไปพัวพันอยู่^{๘๔} วัฒนธรรมการเมืองจึงเป็นที่มาของกระบวนการเรียนรู้หลายระดับจากตัวกระทำ หรือกลไกดังกล่าวแล้วหลายตัว ซึ่งมีอิทธิพลไม่เหมือนกัน รวมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั้งหมดของสังคมอันได้แก่ความเชื่อทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง และค่านิยมทางการเมืองอาจแยกได้ ๒ ระดับ คือระดับผู้ปกครองกับระดับผู้ถูกปกครอง^{๘๕} สำหรับตัวการในกระบวนการเรียนรู้ของทหารที่สำคัญได้แก่โรงเรียนนายร้อย โรงเรียนนายเรือและโรงเรียนนายเรืออากาศ ซึ่งสมควรกล่าวถึงเฉพาะโรงเรียนนายร้อย โรงเรียนนายเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศ สมควรกล่าวถึงโดยสรุปดังนี้

๔. โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เป็นโรงเรียนนายร้อยทหารบก มีหน้าที่ผลิตนายทหารสัญญาบัตรออกมารับราชการในกองทัพบก ก่อเนิคมมาเมื่อ ๕ สิงหาคม ๒๔๓๐ มีประวัติความเป็นมายาวนานมาก ไม่สามารถจะกล่าวรายละเอียดได้แต่จะพิจารณาที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะเท่านั้น คือการศึกษาของโรงเรียนนายร้อยทหารบก สมัยคณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ กำลังเป็นนักเรียนอยู่

^{๘๔} อุษณีย์ ฉัตรานนท์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒

^{๘๕} กมล สมวิเชียร, "วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง" วรรณไวทยาภรณ์ กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๑๔, หน้า ๔๓

พอสังเขป กับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า สมัยที่นายทหารชั้นนายพันปัจจุบัน กำลังศึกษาเช่นกัน

การศึกษาของโรงเรียนนายร้อยสมัยจอมพลสฤษดิ์ ฯ จอมพลถนอม ฯ และ จอมพลประภาส ฯ นั้น โรงเรียนนายร้อยยุคนั้นเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ มี ๒ โรงเรียน คือโรงเรียนนายร้อยชั้นปฐม และโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม โรงเรียนนายร้อยปฐมแบ่งการศึกษาออกเป็น ชั้นเตรียม ๓ ชั้น ชั้นประถมอีก ๒ ชั้น เป็นการศึกษาวិชาสามัญล้วน ๆ เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นประถมแล้ว เข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมอีก ๒ ชั้น เป็นการศึกษาวิชาทหาร โดยเฉพาะกับวิชาอื่นประกอบ เช่นภาษาต่างประเทศ และประมวลกฎหมายอาญาทหาร ^{๔๖} บุคคลที่จะเข้าเรียนต้องเป็นบุตรนายทหาร รับเข้าเรียนตั้งแต่ยังเด็ก เพื่ออบรมบ่มนิสัยให้มีระเบียบวินัยมาตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อปลูกฝังให้มีเลือดทหารแท้

ระหว่างที่เป็นนักเรียนนายร้อยชั้นเตรียม มีป่าพี่เลี้ยงคอยดูแล ๑ คน คอ นักเรียน ๑๐ คน จนนักเรียนชั้นเป็นนักเรียนนายร้อยชั้นประถม ๑

ต่อมาในปี ๒๔๖๘ ยุบโรงเรียนนายร้อยทั้งสองเข้าเป็นโรงเรียนเดี่ยว คงเหลือ ๒ ชั้น นักเรียนชั้น ๑ - ๔ เรียนวิชาสามัญเวลากลางวันและอบรมเรื่องระเบียบวินัยกับเรื่องความรู้ของทหารทั่ว ๆ ไป ในตอนกลางคืนสัปดาห์ละ ๑ - ๒ ครั้ง ส่วนนักเรียนชั้น ๔ - ๕ คงเรียนแต่เฉพาะวิชาทหาร และเลือกเรียนภาษาอังกฤษกับฝรั่งเศส ๑ ภาษา เมื่ออยู่ชั้น ๕ - ๖ เป็นที่นาสั่งเกณฑ์ว่า ครูคาอุส อาจารย์ใหญ่ ฝ่ายวิชาสามัญได้มาสอนประวัติศาสตร์สากล เลือกเอามาสอนเฉพาะการปฏิบัติใหญ่ของ

^{๔๖} ประวัติโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โรงเรียนนายร้อย ๒๕๑๐), หน้า ๔๔ - ๑๑๕

ฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๕ ได้บรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ ของการปฏิวัติในครั้งนั้นให้นักเรียน
เห็นภาพอย่างละเอียดแจ่มชัด แม้กระทั่งภาพของคุกมาสติล และเครื่องประหารกิโยติน
นักเรียนทุกคนยอมรับเหมือนกันหมดว่าซาบซึ้งตรึงใจในเรื่องที่นำมาบรรยายยิ่งนัก ^{๘๗}
อาจารย์ผู้นี้ได้อสอนนักเรียนนายร้อยจนเป็นที่รู้จักมาหลายรุ่น

นักเรียนชั้น ๓ - ๔ - ๕ มีการฝึกภาคสนามในปลายปีการศึกษา ตั้งแต่
กุมภาพันธ์ มีนาคม ในด้านการปกครองนั้น ได้แบ่งออกเป็นกองพัน นักเรียนชั้น ๑ - ๔
เป็นกองพันที่ ๑ ชั้น ๔ - ๕ เป็นกองพันที่ ๒ แต่ละกองพันแบ่งออกเป็นกองร้อย มี
นายทหารเป็นผู้ควบคุมดูแล แนะนำ อบรมสั่งสอนในเรื่องต่าง ๆ ทั้งปฏิบัติและฟังละเว้น
เมื่อออกไปรับราชการตามกรมกอง นายทหารที่อบรมทำตัวประหนึ่งว่าเป็นทั้งผู้ปกครอง
เป็นครู เป็นพี่ และแม่ที่สุกเป็นพ่อ การศึกษาจะเสร็จสิ้นในวันสุดท้ายของ เดือนเมษายน
นักเรียนปีสุดท้ายของอาลาโรงเรียนนายร้อยทหารบก สถานที่เก่าแก่อันเคยเป็นเกือบ
ทุก ๆ อย่างในชีวิต และเป็นสถานที่เสริมสร้างและผลักดันให้ทุกคนก้าวหน้าไปสู่ความ
มีเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะนายทหารหนุ่มผู้หนึ่งในรุ่น ๗๒ ก็ได้ออกไปสู่ความเป็น
จอมพลและนายกรัฐมนตรีนี่ ^{๘๘} นักเรียนนายร้อยรุ่นหลังต่อมาคือ จอมพลดอนอม ๆ
จอมพลประภาส ๆ ก็ยังคงได้รับการศึกษาเหมือนกัน

ระบบการศึกษานี้มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย ได้ดำเนินมาจนกระทั่ง
เดือนพฤศจิกายน ๒๔๗๕ กระทรวงกลาโหมจึงได้กำหนดระบบการศึกษาใหม่ โดยรับ
นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ของกระทรวงศึกษาธิการ เข้ารับ

^{๘๗} จอมพล ส. ธนะรัชต์, กองทัพบกพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทาน
เพลิงศพ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ๒๕๐๗, หน้า ๒๐

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐

การศึกษาคืออีก ๓ ปี มีวิชาที่เรียนคือ วิชาศีลธรรม ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์และสุขวิทยา นอกนั้นเป็นวิชาทหารโดยเฉพาะเช่น ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ ฯลฯ มีการศึกษาหน้าที่ผู้บังคับหมู่ ผู้บังคับหมวด

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ กองทัพบกได้ตั้งโรงเรียนเทคนิคทหารบก รับบุคคลที่สำเร็จการศึกษามัธยมปีที่ ๔ จากกระทรวงศึกษาธิการ และนักเรียนนายร้อยทหารบกที่สอบได้คะแนนดี ศึกษาต่ออีก ๕ ปี ตามแบบโรงเรียนโปลิเทคนิคของประเทศฝรั่งเศส แบ่งการศึกษาออกเป็น ๒ ระยะ ๆ แรก ชั้น ๑ - ๓ เรียนวิชาอย่างเดียวกัน ชั้น ๔ - ๕ แยกเหล่าตามความสมัครใจ นักเรียนที่ได้คะแนนสูงมีสิทธิได้เลือกก่อนดังนี้คือ เหล่าทหารปืนใหญ่ ช่าง สื่อสาร ช่างแสง ช่างอากาศ พาหนะ วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมเคมี อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ นายทหารที่สำเร็จจากโรงเรียนนี้ ทางราชการได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต โรงเรียนเทคนิคทหารบกได้ดำเนินการมาจนกระทั่งปี ๒๔๘๕ จึงยุบ มีนักเรียนทั้งหมด ๑๓ รุ่น จำนวน ๒๒๓ คน

โรงเรียนนายร้อยทหารบกได้ปรับปรุงระบบการศึกษาและหลักสูตรใหม่หลังจากรัฐประหาร ๒๔๙๐ จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ยึดถือหลักการศึกษารองเรียนนายร้อยเวสปอยท์ของสหรัฐอเมริกาเป็นบรรทัดฐาน กำหนดการศึกษาหลักสูตร ๕ ปี เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เมื่อ ๑ มกราคม ๒๔๙๑ โดยรับนักเรียนจากโรงเรียนเตรียมทหารบก ซึ่งบุคคลที่เป็นนักเรียนเตรียมทหารบกได้กองทัพบกได้กำหนดว่าต้องมีสัญชาติไทยโดยกำเนิด อายุอย่างต่ำ ๑๘ อย่างสูง ๑๘ สำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๖ แต่บุตรทหารก็จะได้รับสิทธิพิเศษ

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ายุคใหม่มีวิธีการสอนและการฝึกให้นักเรียนนายร้อยทุกคนมีคุณลักษณะสี่ประการคือ .-

๑. รู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล

๒. อุบนิสัย มีอุคมคติในเกียรติ ความซื่อสัตย์ วินัยและการเป็นผู้นำทหาร
๓. มีรากฐานความรู้ในวิชาต่าง ๆ อย่างแน่นแฟ้น สามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ถูกต้อง
๔. รู้งถึงความสำคัญของวิทยาการสาขาต่าง ๆ ที่ใช้ประโยชน์ในการทำสงคราม

เมื่อบรรจุกฎประสงคดังกล่าว โรงเรียนนายร้อยได้ให้การศึกษและอบรมแก่นักเรียนดังนี้

๑. กำนววิชาการ จัดให้มีการศึกษา ๕ ปี ละ ๑ ชั้น ทุกคนต้องเรียนเหมือนกันหมด แต่ละชั้นแบ่งออกเป็นพวกและตอน เพื่อสะดวกในการสอบและความสามารถของนักเรียนใกล้เคียงกัน มีวิธีการสอนด้วยวิธีการซักถาม ประชุมถกแถลงและบรรยาย มีการสอบประจำวัน สอบทบทวน และสอบทบทวนทั่วไป วิชาที่ทำการสอบมีดังนี้

วิชาวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ ได้แก่คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี วิศวกรรม ไฟฟ้า วิศวกรรมโยธา วิศวกรรมเครื่องกล ฯลฯ และมีห้องทดลองประกอบการศึกษาวิชาด้วย

วิชาสังคมศาสตร์ ได้แก่ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การปกครอง ความสัมพันธ์นานาชาติ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

วิชาทหาร มีทหารราบ ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ ทหารช่าง ทหารสื่อสาร ทหารขนส่ง ทหารอากาศ ยุทธวิธี เทคนิคการใช้อาวุธ วิชาแผนที่ จิตวิทยา และการนำทหาร มีการศึกษาทั้งวิชาการและการฝึกเป็นเวลา ๓๓๘ $\frac{๒}{๓}$ ชม. การสอนวิชาทหารเป็นการสอนเชิงประชุมเป็นส่วนมาก มีการให้หลักการทั่วไปทางทฤษฎี การฝึกแก้ปัญหาบนแผนที่และโต๊ะทราย และมีอุปกรณ์ช่วยการฝึกให้พอสมควร ได้แบ่งชั้นการศึกษาไว้ดังนี้

- นักเรียนนายร้อยชั้น ๑ ศึกษายุทธวิธีและเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ระดับหมู่
- นักเรียนนายร้อยชั้น ๒ ศึกษายุทธวิธีและเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ระดับหมวด
- นักเรียนนายร้อยชั้น ๓ ศึกษายุทธวิธีและเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ระดับ
หมวดอาวุธ
- นักเรียนนายร้อยชั้น ๔ ศึกษายุทธวิธีและเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ระดับ
กองร้อย
- นักเรียนนายร้อยชั้น ๕ ศึกษายุทธวิธีและเทคนิคของเหล่าต่าง ๆ ระดับ
กองพัน

จัดให้มีการฝึกประจำวัน ตั้งแต่จันทร์ - พฤหัสบดี เวลา ๑๕.๔๕ - ๑๗.๑๕ สำหรับ
วันศุกร์ สลับกับการฝึกพลศึกษา และให้มีสมัชชาการฝึกประจำปีทุกปี และทุกชั้นตามหน่วย
ทหารทั้งในพระนครและต่างจังหวัดของแต่ละชั้นเรียน ส่วนชั้นปีที่ ๕ นั้น มีการฝึก
ยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก ฝึกกิจการตามหน่วยต่าง ๆ ในกองทัพบก กองทัพเรือ และ
กองทัพอากาศ กับฝึกปฏิบัติหน้าที่ตามกรมผสม

วิชาพลศึกษา ทำการสอนทางปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ให้นักเรียนมีร่างกาย
แข็งแรงสมกับลักษณะทหาร มีการเล่นกีฬาเกือบทุกประเภท รวมเวลาการฝึก ๕ ปี
๕๖๗ $\frac{๑}{๒}$ ชม.

การศึกษาทางวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว นับว่ามีความสำคัญไม่น้อย แต่
สิ่งที่สำคัญที่สุดของโรงเรียนนายร้อยได้ให้การชักเสลาทางสังคม ได้แก่การปกครอง
และระบบระเบียบของนักเรียนจะต้องปฏิบัติ ทางด้านการปกครองนั้น โรงเรียน
นายร้อยฯ โดยฐานะแผนกปกครองเป็นกรมนักเรียนนายร้อย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓
มี ๓ กองพัน ๆ ละ ๓ กองร้อย ๆ มี ๔ หมวด โดยแยกแต่ละชั้นเข้าประจำกองร้อย
นำระบบเกียรติศักดิ์ให้นักเรียนปฏิบัติ เมื่อเป็นนายทหารที่ดี กล่าวคือ มีความจงรักภักดี
ความกล้าหาญ มีหิริโอตตัปปะ เคารพตนเอง เมตตากรุณาในขอบเขตของความยุติธรรม

มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศักดิ์ ไม่ยอมให้นักเรียนนายร้อยกล่าวเท็จ ทลบทแสดง ปกปิดการกระทำผิดหรือทำให้สูญเสียความยุติธรรม ต้องการให้แสดงความจริงอย่างองอาจกล้าหาญ โดยไม่คำนึงถึงผลอื่นใดที่จะเกิดขึ้นจากการแสดงนั้น ข้อความใด ๆ ซึ่งนักเรียนนายร้อยลงชื่อรับรองแล้วต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานการกระทำผิด บทบัญญัติและเกี่ยวกับศักดิ์ที่ตนทราบ หรือพบต่อผู้บังคับบัญชา ผู้ใดฝ่าฝืนต้องได้รับการพิจารณาโทษสถานหนัก กรมนักเรียนนายร้อยเป็นผู้พิทักษ์บทบัญญัติเกี่ยวกับศักดิ์ที่นักเรียนนายร้อยต้องปฏิบัติตามระบบปฏิบัติของนักเรียนใหม่ กับระบบปฏิบัติของนักเรียนอาวุโส พ.ศ. ๒๔๐๖ เพื่อให้มีการ เชื้อฟังกู้ใหญ่ ๓๖๖ หน้าถึงสิทธิและหน้าที่ของผู้น้อยอันพึงปฏิบัติต่อผู้น้อย ส่วนนี้ในหน้าที่รักษาวินัยอย่างเคร่งครัด บังคับตนเองให้เกิดอุปนิสัย ออกด้นต่อความกตัญ ความยากลำบากทั้งกายและจิตใจ มีอารมณ์เยือกเย็น รักษาท่าทางของทหารที่ดี อยู่ใ้ทุกสถานการณ์ มีการปฏิบัติดังนี้คือ

๑. การปฏิบัติต้อนรับนักเรียนใหม่ เป็นประเพณีปฏิบัติมาช้านาน นักเรียนนายร้อยอาวุโสมีสิทธิที่จะทำการต้อนรับได้ภายในขอบเขตที่ได้รับอนุญาตจากผู้บังคับการกรม เช่นการวางบก ๑๐ เมตร การหมอบ คลาน (เข่า - สอก - คืบ) ๑๐ เมตร วิ่ง ๔๐๐ เมตร ฯ

๒. นักเรียนนายร้อยใหม่จะต้องปฏิบัติตามกฎแห่งมูมจาก กล่าวคือ การเดินหรือวิ่งตามลำพังนอกโรงที่อยู่ เมื่อเสี้ยวต้องเดินเข่าระเบียบ ๓ ก้าว หยุดชิดเท้า นั่ง รับประทานอาหาร ยกอก ตัวตรง เก็บคาง ยกชอนชอมมูมจาก ถูกจำกัด ห้ามเข้าไปในสถานที่ที่กำหนดหลายแห่ง การเคลื่อนไหวอยู่นอกโรงอาคารต้องวิ่งเสมอ การแต่งกาย ต้องสวมหมวกรองเท้าทุกโอกาส ถอดหมวกเมื่อเข้าในอาคารทันที การพูดต้องขึ้นต้นด้วยกระผม ลงท้ายด้วยครับ การเดินต้องเดินชิดขอบถนนคานซ้าย ให้มีการรายงานตัวทุกครั้งที่เขาหาผู้บังคับบัญชาทำการ เคารพผู้บังคับบัญชา นักเรียนอาวุโสอนุสาวรีย์ ร.๕ ห้ามดวงกระเป่ากางเกงนอกจากจะใช้ของในกระเป่าและต้องนำมือขึ้นโดยเร็ว ห้ามกอดอก ช่วยเหลือกิจการนักเรียนอาวุโสที่สมควร ห้ามฉิวปาก

ร้องเพลง คมมือโดยไม่ได้รับอนุญาต ห้ามนั่งไขว่ห้าง กระดิกเท้า หรือนั่งกอดเข่าและอื่น ๆ อีกมาก

๓. นักเรียนนายร้อยต้องปฏิบัติตามระบบของนักเรียนอาวุโส ซึ่งมีเรียงตามลำดับตั้งแต่สูงสุดถึงต่ำสุด ตามลำดับคือ นักเรียนหัวหน้า อาวุโสตามลำดับที่มีศึกษา อาวุโสตามลำดับที่สอบได้ มีการแบ่งออกเป็น ๒ ชั้น ได้แก่ นักเรียนอาวุโสชั้นต้น คือ ชั้นปีที่ ๒, ๓ นักเรียนอาวุโสชั้น ๔, ๕ เป็นชั้นสูง นักเรียนอาวุโสจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างในทางที่ค้ำชูตลอดเวลา รักษาเกียรติ และพยายามดำรงไว้ซึ่งระบบปฏิบัติประเพณีที่ดีของนักเรียนนายร้อย นักเรียนอาวุโสต่ำ ต้องแสดงความเคารพนักเรียนอาวุโสสูงอย่างเคร่งครัด การกระทำผิดระเบียบประเพณีจะได้รับการลงทัณฑ์ต่าง ๆ กัน กับมีวิธีการสารภาพผิดต่อหน้านักเรียนนายร้อยอีกด้วย นายเควิด เอ วิลสัน ศาสตราจารย์ วิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย^{๔๘} ได้ศึกษาการเมืองของประเทศไทย สรุปวิธีการอบรมบุคคลลักษณะของนักเรียนนายร้อยไว้ว่า การสร้างพลังความเข้มแข็งของนักเรียนจะต้องให้มีกิจกรรม การศึกษา การปกครอง บังคับบัญชา หน้าที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประวัติศาสตร์ และภาวะแวดล้อมเป็นพื้นฐาน ด้วยวิธีการให้นักเรียนมีความมุ่งหมายที่แน่ชัด มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว มีความสามารถในทางสงคราม มีความประพฤติและอนามยดี รักษามาตรฐานการเป็นผู้นำ ปกครองบังคับบัญชา มีวินัย มีพิธีทางประเพณี มีการเคารพ เชื่อฟังปฏิบัติกันต่อ ๆ มา ฯลฯ วิธีการดังกล่าวจะก่อให้เกิดบุคคลลักษณะส่วนตัวของนักเรียน ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความรับผิดชอบ มีความเชื่อถือ มีความคิดถูกต้อง บุคิธรรม นำเคารพ

ยกย่อง ความแข็งแกร่ง กล้าหาญ เสียสละ จงรักภักดี ซื่อสัตย์ ซึ่งนำไปสู่จุดหมายปลายทางคือ ทำให้นักเรียนนายร้อยรักหน้าที่ รักเกียรติ และรักชาติ ในที่สุด

๕. โรงเรียนนายเรือ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกตั้งโรงเรียนนายทหารเรือขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๑ เพื่อผลิตนายทหารเรือชั้นสัญญาบัตร โดยใช้เรือพระที่นั่งมหาจักรี ร.ล.นุรซารสิทธิ์สวัสดิ์ เป็นสถานที่เล่าเรียนในครั้งนั้น นาวาโท ไชยเคอร์บิน ซาคีเคนมาร์ก ผู้บังคับการโรงเรียน ผู้ที่จะเข้าเป็นนักเรียนไคนั้น คัดจาก จำและพลทหาร นายท้ายเรือใหญ่ นักเรียนโรงเรียนนายร้อยทหารเรือ (โรงเรียนมะรีน) ที่มีความรู้และความประพฤติดี วิชาที่ศึกษามี การเรือ เลข ทหารราบ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และการฝึกหัดศึกษาอย่างเดียวกับคนประจำเรือ มีอาจารย์สอนทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ ในด้านการปกครองบังคับบัญชาใช้ระเบียบอย่างทหารบก คือแบ่งเป็นกองร้อย หมวด ให้นักเรียนชั้น ๔ เป็นผู้ช่วยนายหมวด

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ กรมทหารเรือได้ประกาศรับสมัครบุคคลทั่วไปเข้าเป็นนักเรียนนายเรือ ซึ่งได้วางระเบียบการรับสมัครเข้าเป็น นนร. พ.ศ. ๒๔๔๔ คือรับสมัครที่สำเร็จการศึกษาชั้นประโยคหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ มีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๗ ปี มีความประพฤติดี ไม่มีโรคประจำตัว และต้องมีผู้รับรอง เป็นหลักฐานการศึกษา แบ่งออกเป็นสองแผนก คือแผนกสามัญศึกษา มี ๓ ชั้น เรียกว่าชั้นเตรียมหรือชั้นเล็ก และแผนกประโยคนายเรือมี ๔ ชั้น นักเรียนนายเรือได้รับเงินเดือนตามชั้นเรียนคือ ชั้นเตรียมคนละ ๓ บาท ชั้นประโยคนายเรือชั้น ๑ คนละ ๖ บาท ชั้น ๒ คนละ ๑๐ บาท ชั้น ๓ คนละ ๑๕ บาท ชั้น ๔ คนละ ๒๐ บาท

เมื่อพล.ร.อ.กรมหลวงชุมพร เขตอุดมศักดิ์ มาเป็นผู้บังคับกองโรงเรียน นายเรือ ได้จัดระบบการศึกษาและการปกครองใหม่ตามอย่างอารยะประเทศ การศึกษาแบ่งออกเป็น ๕ ชั้น ในด้านการปกครอง เลิกใช้ระบบอย่างทหารบก ให้ใช้ การปกครองอย่างในเรือรบ คือกราบขวาและกราบซ้าย แต่ละกรามี ๔ ตอน มี นักเรียนชั้นสูงทำการบังคับบัญชา ได้เพิ่มหลักสูตรการศึกษาเพื่อให้นักเรียนนายเรือ เดินทางไกลในทะเลลึกได้ เช่นการราศาสตร์ เคนเรือ การเรือ ศรีโกณมิติ อุทกศาสตร์สากล เมนส์เรชั่น เรขาคณิต เลข ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย พีชคณิต ชงชาติต่าง ๆ สัญญาณ สากล ปืนใหญ่ และยิมนาสติก

ในปีพ.ศ. ๒๔๔๕ ได้จัดตั้งโรงเรียนช่างกลขึ้นอีกโรงเรียนหนึ่ง แยก ศึกษาวิชาคนละสาขากับนักเรียนนายเรือ แต่การกินอยู่ การปกครองเหมือนกับ นักเรียนนายเรือ โดยมีคือนักเรียนช่างกลอีก ๒ ตอน รับสมัครจากนักเรียน นายเรือที่สมัครเรียนช่างกล ทั้งสองโรงเรียนจึงรวมกันเรียกว่า กองโรงเรียน นายเรือ ซึ่งได้ทำการเปิดโรงเรียนเป็นทางการ เมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๔๕ เวลาบ่าย ๓ โมง

การศึกษาของกองโรงเรียนนายเรือได้เปลี่ยนแปลงใหม่ ยังคงมี ๕ ชั้น เหมือนเดิม โรงเรียนนายเรือเรียนพีชคณิต เรขาคณิต การเรือ ไฮโดรกราฟี ศรีโกณมิติ อารุช แพทย์ ภาษาอังกฤษ วิชาช่างกล เคนเรือ และนำร่อง การราศาสตร์ ซึ่งแต่ละวิชายกขึ้นเมื่ออยู่ชั้นสูง ส่วนโรงเรียนช่างกลสอนวิชาพีชคณิต เรขาคณิต ภาษาอังกฤษ เมนส์เรชั่น ไฟฟ้า สตีมเอ็นจิเนียร์ วาดเขียน ศรีโกณมิติ การต่อเรือ ซึ่งยากขึ้นตามลำดับชั้นเรียน นักเรียนนายเรือได้มีโอกาสไปรับเรือและฝึกภาคทะเล หลายครั้ง ทั้งในยุโรปและเอเชีย

ในปี ๒๔๗๑ รับนักเรียนที่สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เข้าศึกษาต่อ มารับ จากโรงเรียนเตรียมนายเรือ ในปี ๒๔๘๓ โรงเรียนนายเรือได้ปรับปรุงครั้งใหญ่

ให้ไต่ระดับมาตรฐานเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ในปี ๒๔๙๗ - ๒๕๑๐ โดยให้นักเรียน
นายเรือทุกคนเรียนเหมือนกันหมด ในชั้น ๑ - ๒ - ๓ เรียนหนักไปในทาง
วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ชั้น ๔ - ๕ แยกเรียนตามพรรค - เหล่า ซึ่งเหลือ
เพียง ๒ พรรค คือพรรคนาวิน และพรรคกลิน ส่วนพรรคนาวิกโยธิน พลาธิการ
อุทกศาสตร์ และนักบินใช้คัดเลือกจากนักเรียนชั้น ๕ พรรคนาวินตามความสมัครใจ
และผลการสอบ

ระยะเวลาการศึกษา เริ่มภาคต้นตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคม ๑๗ สัปดาห์
ฝึกภาคทะเล ๓ สัปดาห์ ภาคปลายตั้งแต่กลางตุลาคม ถึงธันวาคม ฝึกภาคทะเล
ในน่านน้ำไทยและน่านน้ำต่างประเทศ ๔๕ วัน

วิชาที่ศึกษาในโรงเรียนนายเรือที่ได้ปรับปรุงยุคหลังสุดแล้ว ใ้จัดการ
ศึกษาออกเป็น ๑๑ แผนกวิชา เรียนวิชามนุษย์สังคมวิทยา ๑๑.๑๔ % วิศวกรรม
วิทยาศาสตร์ ๕๒.๘๕ % วิชาชีพทหารเรือ ๓๐.๕๘ % พลศึกษา ๕.๓๒ % ตลอด
๕ ปี เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความชำนาญใ้การใ้ตามลำดับการศึกษาตามแนว
ดังนี้ ๕๐

- ชั้นปีที่ ๑ ให้มีความรู้และความสันทัดหนักไปในวิทยาการนายเรือเบื้องต้น
- ชั้นปีที่ ๒ ให้มีความรู้และความสันทัดไปในวิทยาการด้านช่างกลเรือเบื้องต้น
- ชั้นปีที่ ๓ ให้มีความรู้และความสันทัดไปในวิทยาการด้านนายเรือและนาย
ช่างกล เทียบชั้นนายเรือชั้น ๒ และนายช่างกลเรือชั้น ๒
- ชั้นปีที่ ๔ ให้มีความรู้และความสันทัดหนักไปในวิทยาการด้านนายเรือและ
ช่างกลเรือ เทียบชั้นนายเรือชั้น ๑ และนายช่างกลเรือชั้น ๑
- ชั้นปีที่ ๕ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรตามพรรคของตน

๕๐ "ความมุ่งหมายและหลักการของหลักสูตรโรงเรียนนายเรือ" แผนก
โรงเรียนนายเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ ๒๕๑๕ (โรเนียว)

วิชาที่ศึกษารวมทั้งภาคต้นและภาคปลายมีดังนี้ ๔๑

ชั้นปีที่ ๑ ทหารราบ การเรือ เค็นเรือ เขียนแบบ การโรงงาน ฟิสิกส์
แคลคูลัส เคมี ภาษาอังกฤษ

ชั้นปีที่ ๒ ทหารราบ การเรือ กลศาสตร์ หมอน้ำ กลจักรไอน้ำ เครื่องยนต์
แคลคูลัส ฟิสิกส์ ภาษาอังกฤษ สุขวิทยาทหารเรือ เค็นเรือ โททกรรม ตรีโกณมิติ
ทรงกลม

ชั้นปีที่ ๓ ทหารราบ เค็นเรือ อุตุนิยมวิทยา การบิน กลศาสตร์ ของไหล
เทอร์โมไดนามิกส์ ไฟฟ้า ภาษาอังกฤษ กำลังวัสดุ ประวัติศาสตร์ ทางเรือ

ชั้นปีที่ ๔ พรรคลิน ภาวะผู้นำ การปฏิบัติการทางเรือ การปืน การ
ตอร์ปิโด การทุ่นระเบิด อีเลคทรอนิกส์ ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ ทางเรือ
ศูนย์ยุทธการและการตรวจการณ์ อาวุธปราบเรือค้ำน้ำ การลอยและการทรงตัวของ
เรือ ภาษาฝรั่งเศส

ชั้นปีที่ ๕ พรรคคลิน กฎหมาย แผนแบบเครื่องจักร ต่อเรือ อีททราน
เฟอร์ อีเลคทรอนิกส์ คณิตศาสตร์ทางช่างกล ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ความ
สัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทรูทหาร การจัดการพัสดุและการเงิน การโรงงาน เครื่อง
คำนวณ เคมีประยุกต์ทางช่าง

ชั้นปีที่ ๖ พรรคนาวิน ทหารราบ กฎหมาย การปฏิบัติการทางเรือ การ
สื่อสาร สมุทรศาสตร์ จรวด อาวุธนำวิถี และอาวุธนิวเคลียร์ อีเลคทรอนิกส์ ภาษา
อังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทรูทหาร การจัดการพัสดุและ
การเงิน ยุทธวิธีปืนใหญ่เรือ ยุทธวิธีตอร์ปิโด ยุทธวิธีทุ่นระเบิด ยุทธวิธีปราบเรือค้ำน้ำ
การยุทธสะเทินน้ำสะเทินบก เครื่องคำนวณ

สิ่งทีสร้างทัศนคติของนักเรียนนายเรือ นอกเหนือจากทางวิชาการดังกล่าว
 แล้ว นับว่ามีความสำคัญยิ่งคือ ความเป็นอยู่ประจำวันหรือวิถีชีวิตของนักเรียนนายเรือ
 ซึ่งเป็นอีกแบบหนึ่งไม่ซ้ำแบบใคร ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นประเพณีตลอดมาช้านาน วิถี
 ประจำวันเริ่มตั้งแต่ตื่นนอนเวลา ๐๕.๓๐ เก็บเครื่องนอนแต่ชุดกีฬาหรือฝึกหัดศึกษา
 ไปเช้าแถวเวลา ๐๕.๕๐ ใช้เวลาซ้อมกีฬา หรือฝึกหัดศึกษา ๑ ชั่วโมง และในวัน
 เสาร์มีวิ่งทน ๑๐ กม. เสร็จแล้วอาบน้ำเวลา ๐๖.๕๐ ทุกคนจะต้องทำความสะอาด
 ที่พักเมื่อพบกันเวลาเช้า ครั้งแรกนักเรียนอาวุโสหน่อยของกล่าวคำว่า "สวัสดีครับ"
 กับนักเรียนอาวุโสทุกคน แล้วนักเรียนอาวุโสจะกล่าวตอบเป็นการทักทาย สิ่งนี้เป็น
 ประเพณีอันดีงามของราชนาวีมานานเวลา ๐๗.๑๐ เช้าแถวเดินไปรับประทานอาหาร
 มีผู้ควบคุม ต้องถอดหมวกเมื่อเข้าโรงอาหารแขนไว้อย่างมีระเบียบ โต๊ะหนึ่งจะมี
 นักเรียนอาวุโสสูงสูดนั่งอยู่ นักเรียนอาวุโสต่ำสุดเป็นผู้บริการ จะลุกออกจากโต๊ะ
 อาหารก่อนไม่ได้ ต้องรอนายยามลุกจากโต๊ะอาหารเสียก่อน เวลา ๐๘.๐๐ นักเรียน
 ทุกคนจะต้อง เข้าแถว เจริญธงราชนาวีขึ้นสู่ยอดเสา แล้วนายยามนักเรียนจะกล่าวคำ
 ปฏิญาณว่า "ตายในสนามรบเป็นเกียรติของทหาร" เมื่อรายงานมัญชีพลเกณฑ์เรือแล้ว
 นายทหารเวรปกครองกล่าวคำปฏิญาณว่า "พวกเราต้องระลึกถึงและยึดมั่นในสิ่งต่อไปนี้
 คือชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ นักเรียนทุกคนกล่าวตามพิธีดังกล่าวนี้ ถ้าเป็น
 วันพฤหัสบดี ข้าราชการในโรงเรียนทุกคนจะมาพร้อมกันหมด หลังจากนั้นหัวหน้าชั้นจะ
 นำแถววิ่งเข้าห้องเรียน ภาคเช้าตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๒.๐๐ ภาคบ่าย ๑๒.๐๐ -
 ๑๖.๐๐ ทุกชั่วโมงมีการพัก ๑๐ นาที เวลา ๑๒.๐๐ นักเรียนจะมาเข้าแถวหน้า
 อาคารเรียน เพื่อเตรียมตัวรับประทานอาหารกลางวันและฟังคำสั่ง มีการประกาศ
 โทษนักเรียนชั้น ๑ - ๒ - ๓ ชั้น ๔ จะประกาศโทษต่างหากเพื่อการปกครอง เสร็จ
 แล้วจึงเดินแถวไปรับประทานอาหาร ภาคบ่ายจะเป็นการฝึกสลับวิชาบ้าง ไม่ต้อง
 คร่ำเคร่งนัก เวลา ๑๖.๐๐ - ๑๗.๐๐ นักเรียนทุกคนจะต้องเล่นกีฬาบังคับ เวลา
 ๑๗.๐๐ - ๑๘.๐๐ เป็นกีฬาตามใจสมัคร เวลา ๑๘.๑๐ นักเรียนจะเดินแถวไป

รับประทานอาหารเย็น มีการร้องเพลงทหารเรือ เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด หลัง
อาหารเย็นแล้ว เป็นเวลาพักผ่อนจนถึง ๑๕.๑๕ นักเรียนจะต้องเข้าห้องเรียนทบทวน
ตำรา ทำการบ้าน เวลา ๒๐.๔๕ ออกจากห้องเรียน เตรียมตัวแถวเวลา ๒๑.๐๐
เพื่อสวดมนต์ไหว้พระ ร้องเพลงชาติในวันปกติ เพลงสรรเสริญพระบารมีในวันหยุด
ราชการ กล่าวคำปฏิญาณว่า "ตายเสียดีกว่าที่จะละทิ้งหน้าที่" ต่อจากนั้นนายทหาร
เวรปกครอง นายยามนักเรียนและนักเรียนปกครอง จะประกาศโทษ ถ้ามีผู้กระทำผิด
เวลา ๒๑.๓๐ นักเรียนจึงได้เข้านอน

ระหว่างการศึกษาที่โรงเรียนนายเรือ ๕ ปีนี้ นักเรียนจะต้องผ่านการ
ปฏิบัติตามระเบียบประเพณีของชาวเรือทั่วโลก ซึ่งยึดถือมานานแสนนาน เช่น ^{๕๒}

การที่ระฆังบอกเวลาต้องตีไม่เกิน ๔ ที
กลาสีเรือต้องไขปกเสื้อยาว
การไขนกวัดเรือเป่าในโอกาสต่าง ๆ
ชักธงขึ้นเวลา ๐๘.๐๐ ชักลงเมื่อเวลาพระอาทิตย์ตก
พิธีปล่อยเรือลงน้ำ
ทหารเรือต้องไขกางเกงขามาน
การตั้งชื่อเรือรบ

ฯลฯ

นักเรียนนายเรือทุกคนเต็มใจ และตั้งใจปฏิบัติให้เป็นไปตามธรรมเนียม
ประเพณี กฎข้อบังคับและระเบียบวินัยของทหารเรือโดยเคร่งครัด ขนบธรรมเนียม

^{๕๒} "ประเพณีชาวเรือ" สามสมอ ๕๔ ที่ระลึกในชีวิตการศึกษาของนักเรียน
นายเรือและนายช่างกล (พระนคร : โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์ ๒๕๕๕), ไม่มีหน้า

และประเพณีของทหารเรือ เป็นสิ่งหนึ่งที่พวกเราภาคภูมิใจเป็นที่สุด เพราะได้มีมานาน และดำรงรักษาสืบเนื่องกันตลอดมา เพื่อระลึกถึงบรรพบุรุษทหารเรือที่ได้อุทิศสร้าง ขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านี้ พวกเรานักเรียนนายเรือทุกคน จึงพร้อมที่จะเสียสละ เพื่อจรรโลงไว้ให้คงอยู่คู่ไปกับชาติไทย อันเป็นที่รักและหวงแหนของพวกเรา ^{๕๓}

๒. โรงเรียนนายเรืออากาศ

โรงเรียนนายเรืออากาศ เป็นโรงเรียนผลิตนายทหารอากาศชั้นสัญญาบัตร ของกระทรวงกลาโหมที่มีอายุน้อยกว่าโรงเรียนนายร้อยและโรงเรียนนายเรือ แต่เดิม มากองทัพอากาศใช้นายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกและ จากโรงเรียนนายเรือบ้างเล็กน้อย นอกนั้นรับจากมหาวิทยาลัย โรงเรียนนี้ได้ ทำการเปิดสอนเป็นทางการเมื่อ ๗ พฤษภาคม ๒๔๕๖ ความมุ่งหมายเดิมมีหลักสูตร การศึกษา ๓ ปี รับผู้สำเร็จการศึกษา เตรียมอุดม ต่อมาขยายหลักสูตรเป็น ๕ ปี และ รับผู้ที่สำเร็จจากโรงเรียนเตรียมนายเรืออากาศในปี ๒๔๕๘ จนถึงปี ๒๕๐๒ จึงรับ ผู้สำเร็จจากโรงเรียนเตรียมทหาร

การศึกษาในโรงเรียนนายเรืออากาศ ๓ ปีแรก เรียนรวมกัน แต่ในชั้น ปีที่ ๔, ๕ แยกศึกษาตามเหล่าของตน หลักสูตรการศึกษาในระยะแรกมี ^{๕๔}

๑. หมวดวิชาสามัญ มีภาษาไทย ประวัติศาสตร์ กฎหมาย ภาษาอังกฤษ

^{๕๓} "ในรั้วสามสมอ", สามสมอ ๑๓ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ๒๕๑๔),
ไม่มีหน้า

^{๕๔} หนังสือที่ระลึกในโอกาสพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรแก่นายทหาร
ชุดที่ ๔ ประจำปี ๒๕๐๔ (ไม่มีหน้า)

๒. หมววิชาคณิตศาสตร์ มีพีชคณิต ตรรกศาสตร์ เรขาคณิตพรรณนา เรขาคณิตวิเคราะห์ แคลคูลัส คณิตศาสตร์ขั้นสูง

๓. หมววิชาวิทยาศาสตร์ มีฟิสิกส์ กลศาสตร์ เคมี ไฮดรอลิกส์ เทคนิคเกิลฟิสิกส์ เทอร์โมไดนามิกส์

๔. หมววิชาเทคนิค ส่วนมากเป็นวิชาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่ใช้ทางทหารโดยเฉพาะเกี่ยวกับกองทัพอากาศ เช่นการออกแบบเครื่องบิน วัสดุการบิน อุปกรณ์การบิน เรดาร์ วิทยุ ฯลฯ

๕. หมววิชาทหาร มีการศึกษาสู่ขบวนการทหาร ระเบียบข้อบังคับ ประวัติศาสตร์สงคราม ยุทธวิธี ทหารราบ จิตวิทยาทหาร ทหารม้า และยานเกราะ ทหารขนส่ง การข่าว ปืนใหญ่ ทหารช่าง คอร์บีโต การสรรพาวุธ อากาศยานเรือดำน้ำ ทหารสื่อสาร ระเบียบการสื่อสาร การส่งกำลังบำรุงสื่อสาร ทหารเบ็ค ยุทธวิธีทางเรือ และการจังกำลังกองทัพเรือ

สำหรับวิชาทหารนั้น ในปลายปีมีการฝึกภาคสนาม เพื่อให้นักเรียนได้ประสบการณ์ในการปฏิบัติการรบจริง ในวิชาเกี่ยวกับการยิงปืน การระเบิดทำลาย วิชาทหารทั่วไป วิชาการรบพิเศษ ซึ่งจะให้แก่นักเรียนนายเรืออากาศได้ฝึกฝนในเรื่อง การลาดตระเวนหาข่าว การลาดตระเวนที่โดยฉวย การลาดตระเวนโจมตี การหลบหลีก หลีกเลี้ยง การส่งกำลังทางอากาศ การข้ามลำน้ำ การปืนลาดใต้เขา การยิงชีพ และการตั้งรับวงรอบ^{๕๕} ในภาควิชาทหารนี้ โรงเรียนนายเรืออากาศได้สร้างคุณลักษณะในการเป็นทหารให้แก่นักเรียน เริ่มฝึกวิชาทหารรบตั้งแต่ทำบุคคลมือเปล่า จนถึงการฝึกตามยุทธวิธี และการใช้อาวุธทันสมัยอื่น ๆ การยิงชีพในป่า

^{๕๕} อนุสรณ์นายเรืออากาศ ชุดที่ ๖, ๒๕๐๖ (ไม่มีหน้า)

ตามภูมิประเทศที่ถักถอม เพื่อให้คุ้นเคยกับความยากลำบากนานาประการ ให้นักเรียน
ฝึกบินสมเป็นชายชาติทหาร และพร้อมรบเสมอ ^{๕๖}

โรงเรียนนายเรืออากาศได้ปรับปรุงหลักสูตรการสอนใหม่โดยตลอดมา แต่
วิชาศึกษายังคงเน้นหนักทางวิชาทหารและวิทยาศาสตร์ประยุกต์เหมือนเดิม ซึ่งมีวิชา
ที่ศึกษา ดังนี้ ^{๕๗}

ในชั้น ๑ - ๓ มีวิชาอักษรศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวิชาภาษาไทย ภาษา
อังกฤษ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ กฎหมาย รัฐศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
พื้นฐาน วิทยาศาสตร์ประยุกต์ และวิชาทหาร

สำหรับนักเรียนนายเรืออากาศชั้น ๔ - ๕ แยกเรียนตามเหล่า เช่นเหล่า
ช่างอากาศ ชั้น ๔ ต้องเรียน ๑๐๒๐ ชม. คือ ๔๑ หน่วย เป็นวิชาชีพ ๙ วิชา
๒๖ หน่วย วิชาบังคับ ๔ วิชา ๑๕ หน่วย ส่วนใหญ่เป็นวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์
ที่ใช้ในกองทัพอากาศ มีวิชาทางสังคมศาสตร์บ้าง เช่นภาษาอังกฤษ หลักเศรษฐศาสตร์
และมนุษยสัมพันธ์ เทคนิคการเขียนรายงาน ในชั้น ๕ เป็นการศึกษาในวิชาคล้ายกับ
ชั้น ๔ แต่แยกแขนงวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ออกไป และมีวิชาการบริหารงานเพิ่มขึ้น
มีวิชาชีพ ๙ วิชา ๒๕ หน่วย วิชาบังคับ ๒ วิชา ๙ หน่วย รวม ๕๕๐ ชม. ๓๗ หน่วย

นอกจากการศึกษาภาควิชาการและการฝึกภาคของนักเรียนนายเรืออากาศ
ดังกล่าวแล้ว ยังมีฝ่ายปกครองนักเรียน ซึ่งเรียกว่ากองนักเรียน แบ่งการออกเป็น
กองที่ ๑ กองที่ ๒ กองที่ ๓ กองที่ ๔ และกองที่ ๕ มีนักเรียนชั้น ๕, ๔, ๓, ๒, ๑

^{๕๖} นุสรณ์นายเรืออากาศ รุ่น ๑๒ (ไม่มีหน้า)

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, (ไม่มีหน้า)

อยู่ในความดูแลของผู้นับคัมภีร์ ผู้ช่วยผู้นับคัมภีร์ตามลำดับ กองต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อ
 ผู้นับคัมภีร์โรงเรียนนายเรืออากาศ พร้อมกับมีนักเรียนนายเรืออากาศช่วยนายทหาร
 ดูแลอีกชั้นหนึ่ง การแบ่งการปกครองบังคับบัญชา เหมือนกับโรงเรียนทหารเหล่าที่อื่น
 ทั้งนี้เพื่ออบรมนักเรียนให้รู้จักระเบียบแบบแผน ประเพณีของทหารอากาศ ทหารอากาศ
 รุ่นที่สอนให้รู้จักคำสั่ง และรุ่น เมื่อไต่ถามใหม่มาอยู่ด้วย คำว่า "อาวุธ" มีความ
 หมายมากขึ้น ๕๘ สอนให้รู้จักหน้าที่ การเสียสละ เพื่อคงไว้ซึ่งชาติ ศาสนา
 พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ให้นักเรียนนำสิ่งที่ได้จากสถาบันแห่งนี้เช่น วินัย
 ลักษณะทหารไปใช้ให้เกิดประโยชน์

โรงเรียนนายร้อย โรงเรียนนายเรือและโรงเรียนนายเรืออากาศทั้งสาม
 โรงเรียนทหารนี้ มีแนวการสอนคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ สอนให้คนที่สำเร็จการศึกษา
 ออกมาเตรียมพร้อมทำการรบ หลักสูตรการศึกษาจึงต้องมีวิชาทหาร วิชาวิทยาศาสตร์
 ประยุกต์ พลศึกษา การฝึกการอบรม และการปกครองบังคับบัญชา ทั้งนี้ นายทหาร
 ที่ผ่านการศึกษาจากโรงเรียนดังกล่าวจึงได้รับค่านิยมทางทหารในแนวเดียวกันคือ
 เชื่อมมั่นในอำนาจ ความเข้มแข็ง คำสั่งและระเบียบวินัย ได้รับการฝึกอบรมให้เชื่อฟัง
 ผู้นับคัมภีร์ที่ม้อ่านใจเหนือคน ไม่คอยคำนึงถึงความเสมอภาค เสรีภาพ และอิสระ
 เสรี ทำให้ทหารเป็นคนที่นิยมอำนาจมากกว่านักศึกษาจากมหาวิทยาลัย ๕๙

๕๘ หนังสือที่ระลึกในโอกาสพระราชทานกระบี่ และปริญญาบัตรแก่นายทหาร
 ชุดที่ ๔ ประจำปี ๒๕๐๔, (ไม่มีหน้า)

๕๙

Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand
 (Bangkok: Praepittaya, 1975), p. 205 - 209

นอกจากการวิจัยของทินพันธุ์ นาคะตะแล้ว การวิจัยทัศนคติทางการเมืองอำนาจของนักเรียนนายเรืออากาศ และนักเรียนนายเรือของภาณุวัฒน์ (จิน) วิภาตะกลัศ ในปี ๑๙๖๖ พบว่านักเรียนดังกล่าวมีทัศนคติอำนาจนิยมสูงกว่านักศึกษามหาวิทยาลัย ส่วนในด้านเสรีนิยมกับอนุรักษนิยมนั้น นักเรียนนายเรือและนายเรืออากาศมีทัศนคติอนุรักษนิยมมากกว่านักศึกษามหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน นักเรียนนายเรืออากาศมีทัศนคติอนุรักษนิยมค่าที่สุด ส่วนนักเรียนนายเรือ่นั้น มีทัศนคติเสรีนิยมมากกว่าอนุรักษนิยม แต่ก็ยังมีทัศนคติเสรีนิยมน้อยกว่านักศึกษาวิทยาลัย นักเรียนทหารยังเรียนสูงยังมีทัศนคติอนุรักษนิยมมากขึ้น ๑๐๐

แนวการสอนในโรงเรียนทหาร เป็นบ่อเกิดทางจริยธรรมที่เน้นหนักในเรื่องความเข้มแข็ง ความยั่งยืน ทั้งในทางส่วนตัว รวมถึงสถาบันต่าง ๆ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากการที่ประเทศไทยพัฒนากองทัพทั้งสามมากขึ้น ซึ่งพิจารณาได้จากงบประมาณของกระทรวงกลาโหมมากเป็นที่สองของทุกกระทรวง เช่นในปี ๒๕๑๔ กระทรวงกลาโหมได้รับงบประมาณ ๕,๒๖๘,๑๐๐,๐๐๐ บาท มากเป็นที่สองรองจากกระทรวงมหาดไทย^{๑๐๑} กระทรวงกลาโหมได้จัดแผนการเตรียมพร้อมแห่งชาติ เพื่อการสงคราม ซึ่งอาจจะเกิดขึ้น นายทหารทุกนายจะยึดถือคำสั่ง การบังคับบัญชาและการกำหนดหน้าที่แต่ละคนแต่ละหน่วย

^{๑๐๐} Jin Vibhataras, "The Military in Politics: A study of Military Leadership in Thailand" (unpublished Ph.D. Thesis, University of Oregon, 1962), pp. 190 - 02

^{๑๐๑} แมน มนต์เมศร์, ปฏิวัติพลิกแผ่นดิน (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์อักษรบริการ ๒๕๑๕), หน้า ๗๒

ยอมรับ สถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์เหนือองค์กรทางการเมือง นอกจากนั้นแล้ว ทหารยังนิยมการสนับสนุนการใช้อำนาจ นักชาตินิยม โอนเอียงทางประวัติศาสตร์ เป็นขุนศึก สิ่งเหล่านี้ ยืนยันกันกล่าวว่าเป็นลักษณะของอนุรักษนิยมอย่างแท้จริง ๑๐๒

๗. สมมติฐาน

เนื่องจากนายทหารชั้นนายพันที่ประจำการอยู่ในกองทัพขณะนี้ เป็นระยะเวลาที่แต่ละกองทัพได้พัฒนาทางกำลังพลมากขึ้น เพื่อรับการช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา กองทัพไทยได้รับอิทธิพลจากกองทัพต่างประเทศจากการรวมรบกับสหประชาชาติ ในสมรภูมิเกาหลีและเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่าการจัดองค์การ กองทัพบก กองทัพเรือและกองทัพอากาศ มีความโน้มเอียงเกือบจะคล้ายคลึงกัน การขยายอัตรากำลังทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น ส่งนายทหารไปรับการศึกษากจากสหรัฐอเมริกาตามโครงการช่วยเหลือทางทหาร และโครงการของแต่ละกองทัพ ปีหนึ่งจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้แล้ว หลักสูตรโรงเรียนนายทหารได้ปรับปรุงใหม่ให้ได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต นายพันทหารไทยจึงมีสภาพทางสังคมทั่ว ๆ ไปดังนี้

๑. นายทหารชั้นนายพันที่มีอายุน้อยหรือยังหนุ่มแน่น ส่วนมากจะเป็นนายทหารที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาออกรับราชการ เป็นนายทหารสัญญาบัตร มีโอกาสเลื่อนยศเป็นนายพันตั้งแต่อายุน้อย และดำรงในชั้นยศนั้นอย่างน้อยตามเกณฑ์ที่กำหนด หรืออาจจะเร็วกว่าเมื่อปฏิบัติงานดีเกิน นายพันเหล่านี้จะมีความกระตือรือร้น มีความคิดก้าวหน้า มองเห็นระเบียบข้อบังคับและกฎหมายเก่า ๆ เป็นสิ่งที่ล้าสมัย มีความเสียสละ ให้ความเสมอภาคแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนนายทหารนายพันที่มีอายุมาก

มักจะเฉื่อยชา รักษาระเบียบข้อมบังคับและคำสั่งโดยเคร่งครัด รอวันปลดออกจาก
ประจำการ ดังนั้น นายพันประเภทหลังมักจะขัดแย้งกับนายพันอายุน้อยตลอดเวลา
หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า นายพันที่มีอายุน้อย จะมีทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมมากกว่า
อนุรักษนิยม

๒. การศึกษาของนายทหารในกองทัพไทยนับว่ามีความก้าวหน้ามากใน
ยุคปัจจุบัน กล่าวคือ แต่ละกองทัพจัดการศึกษาให้ทหารทุกคนได้รับการศึกษา อบรมตาม
ระดับของตน ตั้งแต่พลทหาร นายสิบ นายร้อย นายพัน และนายพล วัตถุประสงค์
ของการศึกษานั้น สอดคล้องกับที่สุจิต บุญบงการกล่าวไว้ในหนังสือวรรณไวทยากรณ์ว่า
"การศึกษาเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และทางวิชาการสมัยใหม่
นอกจากนี้ ยังนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตัวเอง ต่อ
ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม โดยดั้งเดิมแล้ว การศึกษาเป็นเรื่องของการถ่ายทอด
วัฒนธรรมจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง เท่ากับเป็นการรักษาสภาพคงเดิม หรือสภาพ
ที่ยอมรับกันในสังคมนั้น แต่ปัจจุบันการศึกษาเป็นพลังที่ทำลายล้างสภาพคงเดิม และ
นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในสังคม จึงมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการเปลี่ยนแปลง
ทางการเมือง ^{๑๐๓} จากการศึกษาของอัลมอนต์และเวอร์บา ในเรื่องอิทธิพลของ
การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง ๕ ชาติ พบว่าคนยิ่งได้รับการศึกษาสูงขึ้นเท่าใด
จะเป็นคนที่รับรู้ทางการเมือง สนใจการรณรงค์เลือกตั้ง มีข่าวสารการเมือง มีความ
คิดและสนใจการเมืองกว้าง ชอบถกแถลงปัญหาการเมืองโดยเสรี รู้สึกตัวเองว่ามี
อิทธิพลต่อรัฐบาลร่วมเป็นสมาชิกขององค์การต่าง ๆ และมีความเชื่อมั่นในสิ่งแวดล้อม
ทางสังคมมากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาน้อย ^{๑๐๔}

^{๑๐๓} สุจิต บุญบงการ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑

^{๑๐๔} Cook Thomas J. Scioli, Frank P. Jr. "Political Socialization
research in the United States: A review" Political Attitude and
Public Opinion. New York: David Mac Kay Co.Ltd., 1973, pp.167-168

คนที่ได้รับการศึกษาในเมืองไทยนั้น สุจิต บุญบงการมีความเห็นในเรื่อง "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองไทย" ว่าพวกมีการศึกษาชั้นอุดมศึกษา เป็นผู้ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของรัฐบาล เป็นผู้ที่สนใจในกิจการของรัฐบาล และการเมือง ๑๐๕

ในทำนองเดียวกัน นายพันที่ได้รับการศึกษาชั้นอุดมศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ กัน ทั้งของกองทัพเองและจากภายนอกน่าจะมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมมากกว่าอนุรักษนิยม

๓. นอกจากผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงในประเทศจะมีทัศนคติทางการเมืองเสรีนิยมแล้ว คนที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความก้าวหน้ามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยใหม่ ๆ บรรดานักเรียนนอกมีบทบาทมากที่สุด^{๑๐b} ทหารนั้นนักเรียนทหารต่างประเทศเริ่มมีในสมัยรัชกาลที่ ๕ ส่วนมากส่งไปศึกษายังประเทศในยุโรป ใคมีบทบาทพัฒนากองทัพจนเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปมาแล้วในอดีต เช่น พล.อ. กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ สำเร็จการศึกษาจากประเทศรัสเซีย พระองค์ได้ทรงวางรากฐานเปลี่ยนแปลงกองทัพบกให้เป็นกองทัพสมัยใหม่ทัดเทียมต่างประเทศ

พล.ร.อ. กรมหลวงชุมพร เขตอุดมศักดิ์ ได้ปรับปรุงกองทัพเรือเข้าสู่ยุคใหม่เปรียบเสมือนนิกากองทัพเรือ และแผ่ดวงทางให้นายทหารเรือยุคต่อมาคือ พล.ร.สินธุ์ กมลนาวินสำเร็จการศึกษาจากยุโรป ระหว่างปี ๒๔๘๐ - ๒๔๘๑ ได้เป็นผู้วางแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ทางเรือ เพื่อป้องกันประเทศทางทะเล ได้เริ่มก่อเรือรบ

^{๑๐๕} สุจิต บุญบงการ, เรื่อง เกม, หน้า ๑๑

^{๑๐b} ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, "ผู้นำแต่ละรุ่นในประวัติศาสตร์" วารสารธรรมศาสตร์ ๓ (พฤษภาคม ๒๕๑๓), หน้า ๑๐๕

สมัยใหม่จากประเทศอิตาลีและประเทศญี่ปุ่นแทนเรือรบรุ่นเก่าที่ล้าสมัย และซาร์ก
ทรุกโทรมเป็นจำนวนมาก การตัดสินใจดำเนินการดังกล่าว นับว่าท่านได้เปลี่ยน
โฉมหน้ากองทัพเรือโดยแท้ ๑๐๗ ทั้งนี้ นายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ
จึงมีทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมมากกว่านายทหารที่สำเร็จจากในประเทศ

๔. บิกามีส่วนสำคัญยิ่งในการก่อให้เกิดทัศนคติทางการเมืองแก่บุตร
ทั้งนี้เพราะว่าบิกาคือสมาชิกที่สำคัญ และเป็นผู้นำของครอบครัว ซึ่งเป็นองค์กรทาง
การเมืองที่สำคัญที่สุด Gillespie และ Allport ได้ทำการศึกษาเด็ก
๒,๐๐๐ คน จากประเทศต่าง ๆ ๑๐ ประเทศ อายุระหว่าง ๑๗ - ๒๒ พบว่า ครอบครัว
เป็นสถาบันแรกเริ่มของสังคมที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองไปยังเด็ก Stagner
ทำการวิจัยนักศึกษาและบิกามารดา ๑๐๐ คนในปี ๑๙๓๖ เกี่ยวกับความนิยมพรรค
การเมือง เสรีนิยมกับอนุรักษนิยม ปรากฏว่าบุตรมีความเห็นพ้องกับบิกามารดาในอัตรา
ส่วนสูงมาก เกี่ยวกับความนิยมพรรคการเมืองนี้ Harris; Demmers และ
Ellison ทำการวิจัยกับนักศึกษามหาวิทยาลัย Purdue พบว่า นักศึกษาจำนวนมาก
นิยมพรรคการเมือง เหมือนกับบิกามารดา แต่การวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง
เสรีนิยม Morgan และ Demmers ได้วิจัยกับนักศึกษาค่ากว่าปริญญาตรีและ
บิกามารดาของนักศึกษา พบว่าบิกามารดา บุตรมีทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมเหมือนกัน
แต่บุตรมีทัศนคติเสรีนิยมมากกว่าบิกามารดา ๑๐๘

๑๐๗ สังก์ ชลออยู่ พล.ร.อ., จิตต์ สังขคุลย์ พล.ร.อ., "ขอเชิญชวน
สร้างอนุสรณ์รำลึกต่อคุณความดีของ พล.ร.อ.สินธุ์ กมลนาวิน" เอกสารโรเนียว

ในสังคมทหารไทย บิคาที่เป็นนายทหารส่วนมากจะเป็นผู้นำครอบครัว อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับบุตรสืบต่อมาเป็นเวลานาน การดำเนินอาชีพตามบิคาทางราชการทหาร เปิดโอกาสให้บุตรไม่เพียงแต่จะดำเนินอาชีพตามบิคาที่เป็นทหารเท่านั้น ยังได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการ เมืองสืบต่อ ๆ มาอีกด้วย โดยเหตุที่ทหารไทยโดยทั่วไปมีทัศนคติทางการ เมือง เสรีนิยมน้อย บุตรชายน่าจะได้รับการถ่ายทอดความมาด้วย ดังนั้น จึงเป็นที่คาดหมายว่า นายพันที่มีบิคาเป็นนายทหารจะมีทัศนคติเสรีนิยมน้อยกว่านายพันที่มีบิกามีอาชีพอย่างอื่น ๆ

๕. ภูมิสำเนาเดิมของนายพันมีความสำคัญต่อการเกิดทัศนคติทางการ เมือง ไม่น้อยกว่าตัวแปรอิสระดังกล่าวแล้วข้างตน ทั้งนี้ภูมิสำเนาภาคต่าง ๆ ของประเทศ มีความเจริญแตกต่างกันมาก กรุงเทพมหานครนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงก่อนภาคอื่น ๆ ประชาชนได้รับประโยชน์ทางค่านบริการต่าง ๆ เช่น การศึกษา การคมนาคม การสาธารณสุข ฯลฯ ขณะเดียวกันภาคอื่น ๆ ยังล่าช้ามากน้อยแตกต่างกัน ภาคกลาง ซึ่งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานครจะได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการ เมือง มากกว่าภาคที่อยู่ห่างไกลออกไป สิ่งที่สำคัญในการกระตุ้นให้นายพันย้ายภูมิลำเนามาอยู่ในกรุงเทพมหานครมากขึ้นคงจะมองเห็นว่าผู้นำประเทศหลังปี ๒๔๗๕ มาจากภาคกลางเป็นจำนวนมาก (นนทบุรี อยุธยา สมุทรปราการ) เป็นบรรดาจังหวัดรอบ ๆ เมืองหลวง ติดต่อกับกรุงเทพ ฯ ไค้จ่าย ๑๐๘ จึงมาตั้งภูมิลำเนาในภาคกลางมากขึ้น ทำให้ทัศนคติทางการ เมือง เปลี่ยนแปลงทาง เสรีนิยมมากขึ้น ดังนั้น นายพันที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลางมีทัศนคติเสรีนิยมมากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ

ดังนั้น สมมติฐานของการวิจัยมีดังนี้ .-

๑. เสรีนิยม - อนุรักษนิยม มีความสัมพันธ์กับอายุนายทหารชั้นนายพันที่มีอายุน้อย จะมีทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมมากกว่าอนุรักษนิยม
๒. เสรีนิยม - อนุรักษนิยมมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา นายพันที่ได้รับการศึกษาสูงจะมีทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมมากกว่าอนุรักษนิยม
๓. เสรีนิยม - อนุรักษนิยมมีความสัมพันธ์กับสถานศึกษา นายทหารที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศจะมีทัศนคติทางการเมือง เสรีนิยมมากกว่าอนุรักษนิยม
๔. เสรีนิยม - อนุรักษนิยม มีความสัมพันธ์กับอาชีพของบิดามารดา นายทหารชั้นนายพันที่มีบิดามารดาเป็นข้าราชการจะมีทัศนคติทางการเมือง อนุรักษนิยมมากกว่า เสรีนิยม
๕. เสรีนิยม - อนุรักษนิยมมีความสัมพันธ์กับสถานที่เกิด นายทหารชั้นนายพันที่เกิดในกรุงเทพมหานคร จะมีทัศนคติ เสรีนิยมมากกว่าอนุรักษนิยม